



“Зараз я вбачаю для себе в цьому сенс: робити щось для подолання наслідків війни”

КОРОТКИЙ ВИКЛАД

Розширення можливостей молоді в гуманітарній діяльності в Україні

Засвоєні уроки та шляхи подальшого розвитку

Лютий 2025



Подяки

Ми дякуємо молоді України та представникам і представницям гуманітарних організацій та організацій громадянського суспільства, які знайшли час поговорити з нами й поділитися думками, викладеними у цьому звіті.

Цей звіт було б неможливо створити без підтримки та порад Іззі Квілтер з Академії гуманітарного лідерства.

Дослідницька група:

Дослідницька група цього проєкту складається із представниць і представників двох організацій.

ГО Open Space Works Ukraine:

- *Наталя Гарасівка – авторка;*
- *Мар'яна Завійська – співавторка;*
- *Світлана Зуєва – спеціалістка зі збору даних та залучення;*
- *Олег Овчаренко – фасилітатор партисипативних семінарів-майстерень та спеціаліст зі збору даних;*

ГО «Київський освітній центр «Простір толерантності»:

- *Анна Ленчовська – консультантка з питань залучення молоді та фасилітаторка партисипативних семінарів-майстерень;*
- *Мирослав Грінберг – фасилітатор партисипативного семінару-майстерні для учасників віком 14–17 років;*
- *Олександр Войтенко – фасилітатор партисипативного семінару-майстерні для учасників віком 18–22 років;*
- *Валерій Цоцур – менеджер по роботі з учасниками семінарів-майстерень.*

Проєкт реалізований у співпраці з Академією гуманітарного лідерства, учасницею глобального руху Save the Children. Цей звіт створений за фінансової підтримки британської групи благодійних організацій Disaster Emergency Committee (DEC) у межах програми «Сталі гуманітарні інновації для трансформації» (SHIFT), яку втілює Академія гуманітарного лідерства та партнери в регіоні.



Ілюстрації: По Сідельнікова, 16 років

Редагування: Ярослава Кобинець

Для цитування: Гарасівка Н., Завійська М. (2025). Розширення можливостей молоді в гуманітарній діяльності в Україні: засвоєні уроки та шляхи подальшого розвитку. Київ: Open Space Works Ukraine, ГО Київський освітній центр «Простір толерантності».

Додаткову інформацію можна отримати від:

Мар'яни Завійської: zaviyska@openspace.works

Зміст

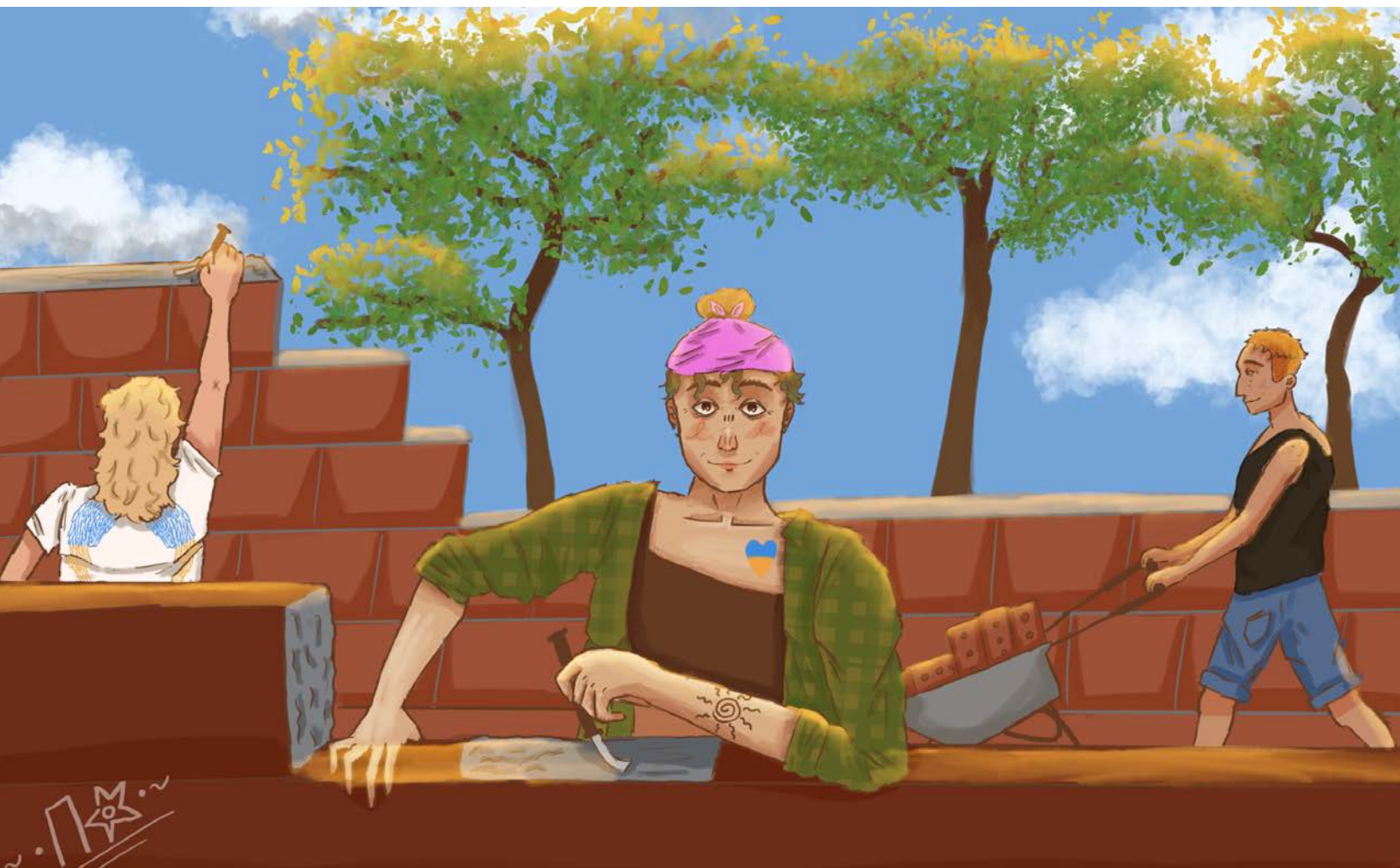
Короткий виклад.....	4
Ключові висновки.....	5
Рекомендації.....	7
Вступ.....	9
I. Концептуальна основа гуманітарної діяльності та залучення молоді.....	14
1.1. Молодь як важливий суб'єкт гуманітарної дії.....	14
1.2. Погляди української молоді на гуманітарну діяльність.....	17
1.3. Мотивація до участі в гуманітарній діяльності.....	19
II. Місце та роль молоді у гуманітарній дії.....	22
2.1. Результати участі молоді в гуманітарній діяльності.....	22
2.2. Сфери гуманітарної взаємодії.....	23
2.3. Рівні залучення молоді та її ролі в гуманітарній діяльності.....	25
2.4. Набуття навичок і професійний розвиток завдяки участі в гуманітарній діяльності.....	26
III. Залучення молоді до гуманітарної діяльності: ситуативні можливості та обмежувальні фактори.....	29
3.1. Роль органів місцевої влади та молодіжних центрів у залученні молоді.....	29
3.2. Соціальні мережі: баланс між доступністю та обмеженнями в залученні молоді.....	31
3.3. Освітні заклади: нереалізований потенціал для залучення молоді.....	32
3.4. Підходи, орієнтовані на громаду: побудова місцевих мереж взаємодії.....	34
3.5. Особисті мережі: сила соціальних зв'язків у залученні молоді.....	35
3.6. Підтримка сім'ї: сприяння залученню молоді та її обмеження.....	35
IV. Виклики залучення та безпека молоді в гуманітарній діяльності.....	37
4.1. Припинення освіти та соціальна ізоляція.....	37
4.2. Структурні обмеження в залученні сільської молоді.....	39
4.3. Захист молоді в гуманітарній діяльності: правові та етичні аспекти.....	40
Висновки та рекомендації.....	44
Список використаних джерел.....	49
Додатки.....	50
Інформація про партнерів дослідження.....	54

Короткий виклад

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 2022 року докорінно змінило суспільство та вплинуло на всі сфери життя: освіту, працевлаштування, соціальні зв'язки та громадянську участь. У цій новій реальності молодь, яка до війни становила майже чверть населення України, долає наслідки вимушеного переселення та втрачених можливостей, активно шукає способи зробити внесок у розвиток своїх громад.

Кількість молодих людей із досвідом волонтерської діяльності зростає, причому цей процес розпочався ще до початку вторгнення. Таке зростання участі молоді в гуманітарній діяльності (особливо помітне на тлі загальної суспільної втоми після кількох років повномасштабної війни) свідчить про потенціал молодих людей як життєво важливих партнерів у цій сфері. Еволюція моделей залучення молоді до гуманітарних ініціатив створює можливості для сталого громадянського активізму в умовах тривалої кризи й демонструє здатність молодих людей робити вагомий внесок у довгострокове відновлення України.

Щоб краще зрозуміти цю динаміку, дослідження розглядає моделі залучення молоді до гуманітарної діяльності в аспекті мотивації, підходів і викликів. На основі отриманих результатів у звіті сформульовані рекомендації для ключових зацікавлених сторін гуманітарного сектору — від міжнародних організацій, місцевих неурядових організацій (НУО) й освітніх закладів до органів державної влади та донорів. Ці рекомендації стосуються того, як на практиці підтримати участь молоді, зміцнити освітні шляхи, сприяти молодіжним ініціативам і розвивати можливості сталого лідерства в гуманітарній діяльності.



Ключові висновки

1. Участь молоді у волонтерстві зростає незважаючи на суспільну втому

Попри загальну втому суспільства, українська молодь дедалі більше долучається до волонтерства, поєднуючи підтримку Збройних сил України (ЗСУ) з різноплановою гуманітарною діяльністю. Це демонструє її стійкість і потенціал у сфері сталого громадянського активізму. Участь молоді передбачає виконання різних ролей та обов'язків: від короткострокового волонтерства до постійних посад у галузі координації гуманітарного реагування. Молодь бере участь у невідкладному реагуванні, освітніх ініціативах для дітей та ініціативах відбудови. Хоча багато молодих людей починають зі спонтанного волонтерства, структуровані програми наставництва сприяють їхньому просуванню до ролей лідерів.

2. Молодь залучена до різних форматів участі: від кризового реагування до відбудови

Залучення молоді до гуманітарної діяльності відбувається в різних операційних сферах, зокрема в невідкладному реагуванні на надзвичайні ситуації. Це передбачає надання харчових продуктів, одягу й засобів гігієни (особливо на початку повномасштабного вторгнення у 2022–2023 роках). Ініціативи підтримки дітей, які постраждали від війни, прибирання територій унаслідок обстрілів і відновлення — сфери, в яких можна залучати молодь як в умовах невідкладного кризового реагування, так і довгострокового розвитку громади.

3. Залученість молоді формується на основі розуміння потреб місцевих громад

Українська молодь бере участь у гуманітарній діяльності здебільшого в межах місцевих громадських ініціатив. Хоча молоді люди часто ототожнюють гуманітарну діяльність з волонтерством, їхня участь виходить за його традиційні межі. Під час повномасштабного вторгнення місцеві молодіжні центри почали відігравати вирішальну роль і перетворилися на гуманітарні центри, які координують надання допомоги та підтримку внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Ця трансформація була особливо успішною за участі національних координаційних ініціатив, про що свідчить мережа гуманітарних хабів, швидко створених у молодіжних центрах у 21 регіоні України.

4. Емпатія та особисті зв'язки мотивують до активної участі в гуманітарних ініціативах

Залучення молоді зумовлене багатьма факторами. Основною мотивацією є емпатія та особисті зв'язки з людьми, які постраждали внаслідок кризи. Іншими важливими рушіями є можливості встановлення соціальних зв'язків і кар'єрного зростання. Завдяки активній участі молоді люди розвивають навички управління проєктами, лідерства й міжособистісної комунікації.

5. Соціальні мережі залучають вже активну молодь, тоді як особиста комунікація дає змогу достукатися до ширшої аудиторії

Платформи соціальних мереж, як-от Instagram, TikTok і Telegram, є ключовими інструментами залучення, проте здебільшого охоплюють вже активну молодь. Заклади освіти демонструють свій потенціал для сприяння участі молодих людей, хоча в Україні цей формат практично не використовують. Підходи, орієнтовані на громаду, у партнерстві з місцевими органами влади виявляються ефективними для залучення молоді, особливо в сільській і віддаленій місцевості. Особисті контакти та рекомендації друзів є потужними механізмами, тоді як батьківський вплив може як сприяти, так і перешкоджати участі молоді (особливо в сільських громадах, де волонтерство може суперечити звичному способу життя).

6. Шляхи професійного розвитку залишаються недостатньо розвиненими

Попри активну участь і розвиток навичок, кількість керівних посад серед молоді залишається обмеженою. Про кар'єрні шляхи в гуманітарному секторі інформації бракує, тому потрібні кращі системи підтримки, щоб сприяти переходу молоді від волонтерства до професійних ролей завдяки структурованому наставництву й навчальним програмам. Вони стали надійним фундаментом для сталої залученості під час соціальних потрясінь, які спричинили внутрішнє переміщення й дистанційне навчання.

7. Менторство та розвиток навичок сприяють сталій залученості

Доки підлітки молодшого віку найчастіше приходять до гуманітарної діяльності через школу чи сімейні зв'язки, старша молодь може спиратися на більш стратегічні підходи, спрямовані на професійний розвиток. Гуманітарний сектор функціонує як життєво важлива платформа для соціальних зв'язків й інтеграції у громаді (це особливо цінно для підлітків і молоді з досвідом вимушеного переселення). На цьому шляху важливим є наставництво. Воно сприяє всебічному розвитку навичок стратегічного планування, управління проектами та комунікації з зацікавленими сторонами, а також допомагає розв'язувати проблеми, пов'язані з порушенням соціальних зв'язків.

8. Географічні та соціальні бар'єри обмежують залучення сільської молоді до гуманітарних ініціатив

Участі сільської молоді в гуманітарному реагуванні заважають суттєві логістичні й фінансові перешкоди. Вирішальну роль відіграє вплив сім'ї, особливо в сільській місцевості, де родичі можуть бути проти участі молодих людей у громадській діяльності. Для забезпечення структурованого залучення освітні заклади мають величезний, але невикористаний потенціал, який обмежують жорсткі адміністративні структури. Водночас успішні молодіжні ініціативи можуть стимулювати розвиток громади, надихаючи раніше пасивні органи місцевої влади на активну підтримку проекту після того, як вони побачать його вплив.

9. Молодь прагне перейти від кризового волонтерства до професійної участі у відновленні та відбудові

Молодь залучена до гуманітарної сфери на багатьох рівнях, та зазвичай долучається до вже наявних ініціатив і рідко обіймає керівні посади. Нині Україна переходить від кризового реагування до відновлення, і молодь активно прагне трансформувати свою залученість до гуманітарної діяльності й перейти від реагування на наявні потреби до стратегічних ініціатив, здобуття офіційної освіти та створення сталих організацій. Такий перехід вимагає системної підтримки: щоб допомогти молодим людям перетворитися з волонтерів, які надають екстрену допомогу, на професійних учасників процесу відновлення громад, які мають належну інституційну підтримку й можливості професійного розвитку.

10. Молодіжні центри та освітні заклади формують інфраструктуру для розвитку гуманітарних ініціатив

Молодіжні центри стали ключовими гуманітарними хабами, хоча їхній потенціал обмежує брак доступу до процесу ухвалення рішень і ресурсів. Виразений контраст між містом і селом створює специфічні проблеми з доступом до ресурсів і можливостей участі в сільській місцевості (насамперед транспортні й економічні обмеження). Освітні заклади мають значні, але здебільшого нереалізовані можливості для систематичного залучення молоді. Ситуацію ускладнюють жорсткі адміністративні структури й академічний тиск.

11. Розвиток захисних механізмів для добробуту волонтерів

Залученість молоді до гуманітарної діяльності створює проблеми для добробуту учасників. Хоча гуманітарна робота — це потужний механізм подолання труднощів та інтеграції, вона водночас наражає молодих волонтерів на ризик емоційного навантаження й потенційного вигорання. Попри навчання з безпеки, як у системах емоційної підтримки, так і у практичних захисних механізмах досі є значні прогалини. Це підкреслює потребу комплексних систем підтримки, які б забезпечували як фізичну безпеку та психічне здоров'я, а також дбали про позитивні аспекти залученості молоді до гуманітарної діяльності.

Рекомендації

Залученість молоді до гуманітарної діяльності в Україні показує, що вона здатна зробити свій внесок як до невідкладного кризового реагування, так і до довгострокового розвитку громади. Наведені нижче рекомендації стосуються як невідкладних дій, так і майбутніх шляхів розвитку для ключових груп зацікавлених сторін і спрямовані на забезпечення сталого розвитку наявної сфери гуманітарного реагування протягом наступних 5–10 років.

Для донорів та організацій, які надають підтримку

Поточний пріоритет: стала інституційна підтримка

Перехід від фінансування окремих проєктів до довгострокового інституційного фінансування й покриття основних витрат сприятиме сталому розвитку. Планова програмна діяльність створює природні цикли залучення, що дає змогу молоді планувати свою участь і будувати тривалі зв'язки. Організації, які забезпечують підтримку, мають надавати пріоритет організаційному розвитку, допомагаючи неформальним молодіжним ініціативам перетворюватися на усталені структури, здатні підтримувати й поширювати свій вплив.

Довгострокова перспектива: інфраструктура для сталого впливу

Створення механізмів сталого фінансування допоможе підтримати гуманітарні організації, якими керує молодь. Такий підхід дасть змогу трансформувати неформальні волонтерські колективи в усталені організації з чіткою структурою. Кінцева мета — формування потужної мережі молодіжних гуманітарних організацій, здатних забезпечувати системну програмну діяльність і довгостроковий вплив на громади.

Для гуманітарних організацій та організацій, які надають послуги молоді й забезпечують розвиток

Поточний пріоритет: інфраструктура добробуту та захисту

Організації, які впроваджують програми на місцях, можуть посилити свій вплив, приділяючи першочергову увагу комплексному захисту молодих волонтерів. Це охоплює облаштування належних укриттів у прифронтових громадах, удосконалення протоколів безпеки в зонах підвищеного ризику й запровадження ефективної політики захисту неповнолітніх волонтерів. Систематична підтримка психічного здоров'я й запобігання вигоранню забезпечують сталу участь молоді. Структуровані програми наставництва й чіткі шляхи професійного зростання від волонтерства до лідерських позицій сприяють розвитку довгострокового гуманітарного потенціалу, зберігаючи при цьому надійні етичні засади залучення молоді.

Довгострокова перспектива: відновлення та інновації, якими керує молодь

Як підкреслюють представники молоді, організації мають підтримувати трансформацію від кризового реагування до планування стратегічного розвитку. Це охоплює сприяння молодіжним проєктам і підтримку їхнього внеску у фізичну й соціальну відбудову України. Створення чітких шляхів кар'єрного зростання від волонтерства до професійної гуманітарної діяльності — важливий крок, ефективність якого вже демонструють приклади успішної інтеграції молодих волонтерів у сектор соціальної роботи.

Для навчальних закладів

Поточний пріоритет: портал для залучення молоді

Школи та університети — критично важливі портали для залучення молоді до гуманітарної діяльності. Освітні заклади мають посилювати свій вплив, співпрацюючи з ініціативами, якими керує молодь, і з гуманітарними організаціями, які мають практичний досвід залучення громади та гуманітарної діяльності. Такі партнерства створюють можливість для включення гуманітарної діяльності до освітніх структур, спираючись на наявний досвід практичної роботи на місцях.

Довгострокова перспектива: шлях професійного розвитку

Навчальним закладам варто розробити спеціалізовані програми з гуманітарної діяльності й готовності до надзвичайних ситуацій. Це сформує чіткі академічні траєкторії для молоді, яка прагне будувати кар'єру в гуманітарній сфері. Ефективність таких програм забезпечить тісна співпраця між університетами, гуманітарними організаціями й молодіжними лідерами у створенні навчальних курсів, які поєднують теоретичні знання із практичним досвідом. Підтримка дослідницьких ініціатив під керівництвом молоді та встановлення прямих контактів із професіоналами-практиками в гуманітарній сфері сприятиме актуальності та практичній цінності освітніх програм.

Для органів місцевої влади

Поточний пріоритет: доступ і безпека

Географічні відмінності суттєво впливають на можливості залучення молоді. Розв'язання проблем фізичного доступу в сільських громадах шляхом забезпечення транспортної доступності та гнучких графіків посилює участь молоді в гуманітарній діяльності. У районах частих обстрілів залученню сприяє створення умов для зібрань молоді за допомогою відповідних заходів безпеки й захисної інфраструктури.

Довгострокова перспектива: інституційна інтеграція

Органи місцевої влади мають працювати над створенням постійних механізмів консультацій із молоддю у структурах управління місцевого рівня. Цей підхід передбачає створення офіційних каналів для участі молоді в ухваленні рішень щодо розвитку громади та в підготовці до стихійних лих. Мета інституційної інтеграції — залучення молоді до місцевих процесів ухвалення рішень, пов'язаних із гуманітарною діяльністю та відновленням громад.

Вступ

Це дослідження аналізує зміни в ландшафті участі молоді в гуманітарному реагуванні в Україні, висвітлює ключові уроки й визначає стратегічні підходи до повноцінного залучення молоді. Об'єктом аналізу стали як успіхи, так і проблеми в гуманітарних ініціативах, якими керує молодь. Це дало змогу запропонувати висновки щодо більш ефективної інтеграції внеску молоді до гуманітарної діяльності по всій Україні.

Дослідження провели компанія Open Space Works Ukraine у партнерстві з ГО Київський освітній центр «Простір толерантності» за підтримки Академії гуманітарного лідерства у вересні-грудні 2024 року.

Дослідження ґрунтується на огляді літератури й відповідних статистичних даних, інтерв'ю з ключовими інформаторами/-ками від місцевих і міжнародних молодіжних організацій, групами підлітків і молодих людей. Окрім того, інтерв'ю доповнили триденні творчі семінари-майстерні за участі молоді двох вікових груп: 14–18 років і 19–24 роки. Це допомогло сформулювати результати дослідження, спираючись на думки й досвід молоді.

За допомогою такого аналізу **дослідженні робить спробу** виявити бар'єри, які перешкоджають змістовній участі молоді в гуманітарній діяльності, а отже, забезпечує всебічне розуміння прогалин і можливостей сучасних методів залучення.

Дослідження приділяє особливу увагу:

- практичному результату застосування різних підходів до залучення молоді, визначенню ролі молоді в гуманітарній діяльності в Україні, а також аналізу структурних і культурних бар'єрів, які обмежують її участь;
- наданню науково обґрунтованих висновків для посилення участі молоді в гуманітарній діяльності;
- розробленню конкретних, практичних рішень для організацій, які працюють у контекстах, на які впливає конфлікт, для трансформації традиційної динаміки влади й інституціалізації повноцінної участі молоді у процесах ухвалення рішень.

Контекст дослідження

На початку 2022 року молоді люди віком від 14 до 35 років складали приблизно 10 млн осіб, що становить 24,3 % від загальної кількості населення України.¹ Повномасштабне російське вторгнення змінило молодіжний ландшафт України: 36 % молодих жінок і 10 % молодих чоловіків виїхали за межі країни², а 685 000 населення віком від 10 до 29 років стали внутрішньо переміщеними особами³. Ті, хто залишився, зіткнулися з відсутністю доступу до основних послуг, 79 % повідомили про шкоду та збитки, напряду пов'язані з війною, зокрема зниження доходів і проблеми із психічним здоров'ям.

Тяжкість утрат, які спричинила війна для молоді, посилюється: порівняно з 2023 роком 2024-го кількість молодих осіб, які повідомили про смерть друзів або членів сім'ї, подвоїлася й досягла 28 %. Кількість молодих осіб, які повідомили про розірвані стосунки із друзями або членами сім'ї, зросла з 18 % до 27 %, що свідчить про руйнування соці-

¹ На основі даних, опублікованих [Державною службою статистики України](#)

² M. Emerson (2023) [Ukraine's Alarming Demographics](#) / SCEEUS Report Series on Ukrainian Domestic Affairs [Тривожна демографічна ситуація в Україні/Стокгольмський центр східноєвропейських досліджень (SCEEUS), Серія звітів про внутрішні справи в Україні]

³ ІОМ (жовтень 2023 р.) [Report on Internal Movement Population in Ukraine.Survey of the General Population \[МІОМ. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення\]](#).

альних зв'язків; а відсоток тих, у кого мобілізовані члени сім'ї, зріс з 9 % до 21 %⁴.

Попри це, підлітки та молодь шукають можливості активно долучатися до волонтерських ініціатив на рівні громади, розвиваючи свої навички та лідерські якості й підтримуючи тих, кому це потрібно. З початку повномасштабної війни в Україні 2022 року залученість молоді до волонтерства зросла більш ніж удвічі (51 % молоді займаються волонтерством протягом 2024 року). Причому кожна третя молода особа долучилася до волонтерства вперше⁵. Така залученість проявляється в різних сферах, зокрема підтримкою Збройних сил України шляхом збору коштів, допомогою внутрішньо переміщеним особам і біженцям, благодійними ініціативами, не пов'язаними з підтримкою військових, роботою в місцевих і міжнародних НУО / організаціях, які надають допомогу, загальною підтримкою вразливих груп населення.

Станом на 2023 рік 53 % молодих людей віком до 24 років робили грошові пожертви, 28 % займалися волонтерською діяльністю, щоб допомогти вразливим групам населення, а 26 % підтримували Збройні сили України. Попри такий сплеск залученості, виявлений рівень громадянської активності серед молоді відносно низький, що свідчить: молодь схильна до громадянської активності, проте вагається, як саме діяти⁶. Ба більше, інше дослідження показує, що 72 % молодих людей висловлюють готовність долучитися до зусиль із відновлення (нині у цьому напрямку бере участь лише 1 %)⁷.

Ця невідповідність між потенціалом молоді та її фактичною участю в поєднанні з інформацією, яка підтверджує зростання молодіжної громадянської свідомості, створює нагальну потребу дослідити:

- Чим вирізняються сучасні підходи залучення молоді до гуманітарної діяльності та які з наявних стратегій є успішними?
- Як молодіжні гуманітарні ініціативи в Україні впливають на молодих людей і на їхні громади?
- Які структурні й культурні бар'єри, стимули та виклики формують повноцінну участь молоді в гуманітарній діяльності / перешкоджають їй?
- Які практичні кроки можуть зробити зацікавлені сторони для повноцінного залучення молоді до процесів ухвалення рішень й одночасної підтримки їхнього лідерства та подолання перешкод для їхньої участі?

Ці висновки допоможуть подолати прогалини у впровадженні та зміцнити зв'язок між елементами системи «гуманітарна допомога–розвиток–мир» шляхом більш інтенсивної залученості молоді. Кризові ситуації висвітлюють подвійну роль молоді: і як постраждалих унаслідок війни, і як активних агентів змін. Хоча гуманітарні підходи часто не беруть до уваги можливості молодих людей, лідерство молоді в ініціативах із реагування та відновлення стає дедалі важливішим для зміцнення зв'язку між елементами системи «гуманітарна допомога–розвиток–мир». Визнання молоді важливими партнерами, а не просто

⁴ UNDP (2024), [Impact of War on Youth in Ukraine - 2024](#) [ПРООН. Вплив війни на молодь в Україні – 2024 р.]

⁵ там само.

⁶ Martínez D· Machlouzarides M· Uretici S· Korkut M· Guest A· (2023). [Navigating Change: Perspectives of Youth in Ukraine from 2021 to 2023](#) [Дати раду змін: точка зору молоді в Україні у 2021–2023 рр.]

⁷ UNDP, UNFPA (2023). [Impact of War on Youth in Ukraine. Findings and Recommendations](#) [Вплив війни на молодь в Україні: висновки та рекомендації]

пасивними одержувачами допомоги, має вирішальне значення для ефективної гуманітарної діяльності й ефективного задоволення унікальних потреб молоді та врахування її пріоритетів.

Цільова аудиторія

Цей звіт створений для зацікавлених сторін, які працюють у сфері гуманітарної діяльності з залученням молоді, зокрема:

- **міжнародних і національних гуманітарних організацій** — щоб допомогти їм розробити програми, орієнтовані на молодь, посилити ініціативи наставництва та створити професійні кар'єрні шляхи для молодих волонтерів;
- **організацій громадянського суспільства (ОГС) і місцевих НУО** — щоб допомогти їм сприяти інклюзивній участі молоді, особливо в сільській місцевості та на прифронтових територіях, а також посилювати молоді голоси у процесах ухвалення рішень;
- **державних і місцевих органів влади** — щоб допомогти їм просувати політичні реформи, інтегрувати волонтерство до освітніх програм і підтримувати молодіжні хаби як центри гуманітарної діяльності;
- **навчальних закладів** — щоб допомогти їм створювати структуровані волонтерські програми, співпрацювати з гуманітарними організаціями й налагоджувати шляхи для залучення молоді до громадського активізму;
- **донорів і фінансових установ** — щоб допомогти їм інвестувати в молодіжні ініціативи та програми професійного розвитку для підтримки переходу молоді від волонтерства до лідерства.

Методологія

Дослідження використовує комплексний підхід, який передбачає низку методів для вивчення залученості молоді до гуманітарної діяльності в Україні. Методологія поєднує аналіз документів, проведення глибинних інтерв'ю та партисипативних семінарів-майстерень для охоплення різноманітних думок і досвіду.

Збір даних

Дослідження спирається на комплексний огляд джерел англійською та українською мовами, зокрема п'ять звітів аналітичних центрів й академічних досліджень, шість звітів міжнародних організацій та імплементаційних партнерів, три статистичні бюлетені, документи нормативно-правової бази та два дослідження громадської думки. Первинний збір даних передбачав проведення 40 інтерв'ю з ключовими інформаторами/-ками — 20 інтерв'ю з молоддю (14–24 років), яка займається гуманітарною діяльністю, та 20 інтерв'ю з представниками організацій, які втілюють молодіжні ініціативи.

Респондентів/-ок залучали за допомогою молодіжних організацій, які займаються гуманітарною діяльністю, — з усієї України (зокрема безпечних, неокупованих і прифронтових районів), а саме:

- районів заходу й центру України, віддалених від лінії фронту (Київська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Черкаська та Чернівецька області);
- прифронтових районів / звільнених населених пунктів (Дніпропетровська, Донецька, Миколаївська, Одеська та Харківська області).

Учасники та учасниці інтерв'ю також забезпечили представленість різноманітного досвіду. Це місцеві та внутрішньо переміщені молоді люди з різних типів населених пунктів: від сільських громад до великих міст. Критерії відбору дали змогу зосередитися на молоді, яка активно бере участь у гуманітарних ініціативах або діяльності молодіжних центрів, щоб отримати цінну інформацію про підтримку, яку забезпечують громади людям, які постраждали від війни.

Таблиця 1. Розподіл вибірки респондентів/-ок із групи молоді

Вікова група	Близько до лінії фронту / звільнена територія		Далеко від лінії фронту		Разом
	Жінка	Чоловік	Жінка	Чоловік	
14-17 років	2	1	5	2	10
18-24 років	2	1	4	3	10
Разом	4	2	9	5	20

Організації, які втілюють молодіжні ініціативи в Україні, представили дев'ять неурядових організацій національного рівня; п'ять міжнародних організацій, які працюють у сфері розвитку молоді, гуманітарній сфері або поєднують обидва напрямки діяльності; та шість місцевих організацій, діяльність яких спрямована на залучення молоді у Вінницькій, Дніпропетровській, Львівській, Сумській, Харківській, Чернігівській і Чернівецькій областях.

Таблиця 2. Розподіл вибірки респондентів/-ок із групи неурядових організацій, орієнтованих на молодь

Тип організації	Кількість ключових інформаторів/-ок
Національні організації	9
Місцеві організації	6
Міжнародні організації	5
Разом	20

Інтерв'ю доповнили висновки партисипативних семінарів-майстерень за участю двох вікових груп (14–18 та 19–24 роки) з різних регіонів України, які відбулися в жовтні 2024 року. На триденних семінарах-майстернях за допомогою креативних методів досліджували перешкоди та стимули участі молоді; висновки семінарів стали основою для розроблення практичних рекомендацій. Детальний розподіл ключових учасників інтерв'ю та семінарів-майстерень див. у Додатку В.

Транскрипти інтерв'ю проаналізували за допомогою кодування MAXQDA й тематичного аналізу. Результати семінарів-майстерень проаналізували для виявлення закономірностей у наявних бар'єрах,

стимулах і запропонованих рішеннях для залучення молоді.

Обмеження дослідження

Це дослідження має кілька важливих обмежень, зокрема:

- обов'язкова батьківська згода для інтерв'ю із ключовими інформаторами/-ками підліткового віку й офлайн-формат семінару-майстерні, можливо, обмежили участь, попри покриття витрат учасників та учасниць;
- вибірку, використана в дослідженні для проведення інтерв'ю з ключовими інформаторами/-ками, можна схарактеризувати лише як індикативну й таку, яка надає інформацію, а не як репрезентативну для групи;
- поточні безпекові ризики перешкоджали всебічному охопленню всіх регіонів, які постраждали від конфлікту;
- один раунд збору даних, скоріше, надав можливість створити короткий огляд, ніж відобразити динаміку залучення молоді під час конфлікту, який триває.

Попри ці обмеження, порівняння документальних свідчень, свідчень із перших рук та елементів партисипації, яке передбачає методологія, забезпечило глибоке розуміння залученості молоді до гуманітарної діяльності.

I. Концептуальна основа гуманітарної діяльності та залучення молоді

Резюме:

- Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 2022 року спонукало молодь взяти участь у зусиллях із надання допомоги: від волонтерства та розподілу допомоги до відбудови громад. Нині, усупереч загальним суспільним тенденціям, **залученість молоді до гуманітарної діяльності зросла**, зокрема у сфері збору коштів, збору допомоги й підтримки ВПО.
- **Молодь розглядає гуманітарну діяльність і волонтерство** як глибоко пов'язані сфери й часто використовує ці терміни як взаємозамінні, визнаючи при цьому їхні нюанси в масштабі та ступені офіційності.
- У міру того, як громади адаптувалися до тривалої кризи, **залученість до гуманітарної діяльності нормалізувалася**. Ініціативні люди стали сприймати її як обов'язковий компонент громадянського життя, що дало їм змогу успішно перейти від довоєнних ініціатив у галузі дозвілля до систематичного кризового реагування.
- Особисті зв'язки молоді, особливо з мобілізованими членами громади, спонукали їх до свідомого переформатування традиційних **меж між підтримкою цивільних і військових**, що дало змогу сформувати більш інноваційні підходи до гуманітарної діяльності, яка відображає місцеві реалії.
- **Мотивація для залучення молоді багатогранна**: нею керують емпатія, спільний досвід, можливості для самореалізації та бажання боротися з ізоляцією за допомогою соціальних зв'язків і мережі однолітків.

У наступних розділах наведений аналіз розвитку гуманітарного ландшафту України, стійкості молоді та глобальних змін у кризовому реагуванні, проведений на підставі отриманих даних. На основі статистичних даних, аналізу конкретних прикладів та особистих оповідей цей розділ досліджує не лише процеси мобілізації молоді, але й перешкоди, з якими вона стикається, та довгострокові наслідки її залученості.

1.1. Молодь як важливий суб'єкт гуманітарної дії

Гуманітарний ландшафт та громадянське реагування в Україні

Протягом останнього десятиліття гуманітарний ландшафт в Україні зазнав помітних змін. Початковий збройний конфлікт, який спричинила російська окупація Кримського півострова, частини Донецької та Луганської областей України 2014 року, супроводжувало обмежене гуманітарне реагування (переважно на сході України). Однак, повномасштабне російське військове вторгнення в Україну 2022 року стало точкою різкого зсуву й залучення нових зацікавлених сторін і нетрадиційних суб'єктів гуманітарної сфери. Помітною рисою такого розширення гуманітарного реагування стала поява ініціатив, якими керують громади. Місцеві суб'єкти, зокрема молоді люди, беруть активну участь у задоволенні потреб як громади, так і оперативно мобілізованих збройних сил.

На початку повномасштабного вторгнення Росії 2022 року українське суспільство продемонструвало надзвичайну стійкість та єдність, коли дві третини громадян активно брали участь у національному спротиві шляхом волонтерської діяльності, підтримки військових і надання допомоги внутрішньо переміщеним особам⁸. Однак, із того часу громадські настрої дещо змінилися. Наприклад, помітне суттєве зниження громадянської участі серед різних груп населення: участь не переміщених осіб 2024 року знизилася з 63 % до 47 %, тоді як участь ВПО зменшилася з 36 % до 23 %⁹. Київський міжнародний інститут соціології (KMIC) повідомляє: довгостроковий оптимізм щодо майбутнього України значно зменшився, а частка громадян, які вірять, що Україна стане успішним членом ЄС протягом десятиліття, знизилася з 88 % наприкінці 2022 року до 57 % у грудні 2024 року¹⁰.

Стойкість молоді та її еволюція в гуманітарній діяльності

Згідно з дослідженням Програма розвитку ООН в Україні (ПРООН в Україні) «Вплив війни на молодь в Україні» показники волонтерства молоді за той самий період часу зросли: якщо 2023 року волонтерили 42 % молоді, то 2024 року ця частка зросла до 51 %¹¹. Здебільшого у фокусі такої волонтерської діяльності був збір коштів для Збройних сил України, що пов'язано зі збільшенням кількості військовослужбовців у близькому оточенні респондентів/-ок. Проте також спостерігаємо позитивну тенденцію до зростання інтересу до волонтерства, не пов'язаного з підтримкою військових, зокрема допомоги ВПО та біженцям (з 20 % 2023 року до 23 % 2024 року), збору коштів на невійськові благодійні цілі (з 17 % до 23 %), організацію та збір гуманітарної допомоги (з 15 % до 18 %), а також допомогу вразливим групам населення (з 13 % до 18 %).¹²

Ці дані свідчать про важливу тенденцію у громадянській стійкості молоді України. Навіть попри те, що після майже трьох років повномасштабної війни суспільство загалом демонструє ознаки втоми від залученості до гуманітарної сфери, молодь продовжує доводити дедалі більшу відданість гуманітарній і волонтерській діяльності. Поступовий перехід молодих людей від негайного кризового реагування до різноманітних форм підтримки громади відкриває можливості для взаємовигідної співпраці між нею та гуманітарними організаціями. Така модель залученості молоді може бути особливо важливою для довгострокового відновлення та розвитку України, адже вона демонструє потенціал для сталого громадянського активізму навіть у тривалі періоди кризи.

Глобальна трансформація гуманітарної діяльності

Така нова тенденція залученості молоді в Україні відображає ширші глобальні зрушення в гуманітарній діяльності. Традиційні підходи зазвичай зосереджувалися на великих міжнародних організаціях та офіційному наданні допомоги. Його розглядали як технічні процеси,

⁸ Фонд «Демократичні ініціативи» та Центр Разумкова (2023). [Підсумки 2023 року: громадська думка українців](#)

⁹ Проєкт «Долучайся!», дослідницька агенція «Info Sapiens» (2024). [Громадянська активність українців під час війни: результати опитування](#)

¹⁰ KMIC (2024). [Як українці бачать майбутнє України і чи ідуть українці до єднання](#)

¹¹ UNDP (2024), [Impact of War on Youth in Ukraine - 2024](#). [ПРООН. Вплив війни на молодь в Україні – 2024 р.]

¹² там само

які здійснюють професійні працівники гуманітарної сфери, зберігаючи політичний нейтралітет. Проте сучасний гуманітарний ландшафт помітно змінився, гуманітарні мотиви інтегрувалися у споживчу культуру та бізнес-практику¹³. Цифрові платформи докорінно змінили способи комунікації про кризові ситуації та зробили гуманітарну діяльність доступнішою для молоді, яка може долучитися до неї навіть за допомогою смартфона.

У цьому мінливому контексті місцева активна молодь складає окрему категорію молодих людей, які безпосередньо переживають кризу через своє географічне місцезнаходження й вимушено зазнають на собі її наслідків¹⁴. Мета залучення молоді полягає не в повній передачі влади від зовнішніх гуманітарних суб'єктів місцевій молоді, а у формуванні повноцінних партнерських відносин у контексті гуманітарного реагування¹⁵. Цей підхід відповідає глобальним рамкам, як-от Угода щодо участі молоді в гуманітарній діяльності (CYPHA), ухвалена ООН на Всесвітньому гуманітарному саміті 2016 року. Вона наголошує на важливості залучати молодь до надання послуг, обміну даними, знаннями та ресурсами, участі й місцевих дій¹⁶.

Забезпечення залучення молоді: переваги та підходи

Досвід різних контекстів показує: залучення молоді до кризового реагування водночас і надає переваги, і створює важливі виклики. Завдяки партисипативним проектам молодь може підвищити впевненість у собі, покращити доступ до послуг і створити можливість для збереження своєї ідентичності членів окремої спільноти. Проте така участь вимагає ретельного управління, особливо з огляду на питання безпеки в зонах конфліктів і ризик перевантаження молоді надмірною відповідальністю¹⁷.

Щоб максимізувати ці переваги й водночас зменшити ризики, повноцінна залученість молоді вимагає структурованих підходів, які відповідають конкретним етапам процесу. На етапі підготовки варто зосередитися на інтеграції молоді до механізмів реагування, розвитку відповідних навичок і побудові партнерських відносин. На етапі негайного реагування потрібно долучати молодь до оцінки потреб та до офіційних структур ухвалення рішень на основі чіткого визначення ролей і протоколів безпеки. Зрештою, на етапі відновлення варто наголошувати на сталому впливі шляхом постійного розвитку навичок, забезпечення безперервної освіти, створення безпечних просторів і підтримки ініціатив із відновлення громад, якими керує молодь¹⁸.

¹³ Richey L. A. (2018). *Conceptualising "Everyday Humanitarianism": Ethics, Affects, and Practices of Contemporary Global Helping* [Концептуалізація «повсякденної гуманітарної діяльності»: етика, вплив та практика сучасної глобальної допомоги].

¹⁴ Kristina Roepstorff (2019): *A call for critical reflection on the localisation agenda in humanitarian action* [Заклик до критичного осмислення цілей локалізації в гуманітарній діяльності].

¹⁵ Haynes, K. and Tanner, T.M. (2015) Empowering Young People and Strengthening Resilience [Розширення можливостей та посилення стійкості молоді].

¹⁶ A- Apollo and M-F- Mbah (2022): *Engaging local youths in humanitarian response is not a matter of if but how*. *Journal of International Humanitarian Action* [Залучення місцевої молоді до гуманітарної допомоги – це питання не «чи» а «як»].

¹⁷ Hart, J. (2004). *Children's Participation in Humanitarian Action: Learning from zones of armed conflict* [Участь дітей у гуманітарній діяльності: уроки зон збройного конфлікту].

¹⁸ ActionAid and Restless Development (2019), *Shifting Power to Young People – How young people can lead and drive solutions in humanitarian action* [Передача влади молоді – як молодь може очолювати та стимулювати рішення в гуманітарній сфері].

1.2. Погляди української молоді на гуманітарну діяльність

Визначивши важливість молоді для гуманітарної діяльності, важливо зрозуміти, як вона сама бачить гуманітарну роботу й долучається до неї. Її погляди та підходи дають цінне розуміння еволюції гуманітарного реагування в Україні.

У наступних розділах представлені ключові висновки щодо того, як молодь розуміє та здійснює гуманітарну діяльність, починаючи з уявлення про гуманітарну роботу та її зв'язок із ширшою громадянською активністю.

За даними дослідження, для молоді України гуманітарна діяльність — це динамічне поняття, яке постійно змінюється, значною мірою сформоване їхнім досвідом соціально-політичних викликів під час війни, яка триває. Загалом їхнє розуміння часто виходить за межі традиційних понять міжнародної гуманітарної допомоги. При цьому вони виділяють громадські ініціативи, різноманітні форми підтримки та сильне почуття особистої відповідальності («хто, як не ми») у розв'язанні гуманітарних проблем. Для багатьох молодих людей термін «гуманітарна діяльність» відносно новий, деякі з них уперше зустрілися з ним під час участі в цьому дослідженні.

Гуманітарна діяльність і волонтерство: взаємопов'язані, але різні

Є сильний асоціативний зв'язок між гуманітарною роботою та волонтерством, причому респонденти/-ки використовують ці терміни як взаємозамінні. Багато молодих людей вважають ці поняття «синонімічними». Це характеризує їхню концепцію гуманітарної роботи як громадської діяльності, а не лише інституційної допомоги.

«Ну, для мене гуманітарна робота — це волонтерство. Я не знаю, це просто одразу спадає на думку, тобто для мене це ідентичні поняття, як синоніми», — жінка, 20 років, віддалене від лінії фронту велике місто, центр України.

Попри активну участь у гуманітарній роботі, деякі респонденти/-ки не впевнені щодо того, чи можуть називати себе гуманітарними працівниками або громадськими активістами через відчуття, що «роблять недостатньо». Натомість вони часто називають себе частиною ширшого громадянського активізму чи волонтерства та розглядають свій внесок як компонент більших колективних зусиль.

«Я вважаю себе громадською активісткою. Коли я розповідаю, чим займаюся, завжди кажу саме про гуманітарну роботу. Вона може бути неоплачувана або оплачувана. Хотілося б, звичайно, щоб вона була оплачувана. Але це завжди про волонтерство — бути там, де потрібно» — жінка, 24 роки, велике прифронтове місто, схід України.

Обговорення за участі молоді під час партисипативних семінарів-майстерень показують, що вона визначає волонтерство як окрему форму соціальної залученості, зосереджену на об'єднанні людей: коли окремі особи формують зв'язки та спільноти довкола спільної мети допомогти іншим. Причому деякі молоді люди називають себе гуманітарними

працівниками або активістами, які виконують керівні ролі, тоді як інші надають перевагу допоміжній ролі волонтерів.

Гуманітарна діяльність як обов'язковий компонент громадянського життя

Нормалізація гуманітарної роботи як складової частини громадянського життя виникла як окрема тема, яка набула розвитку під час повномасштабного вторгнення 2022 року. Багато респондентів/-ок вважають свій внесок не надзвичайним, але суттєвим. Залучення молоді різко змінилося: від рекреаційних та екологічних ініціатив до задоволення нагальних потреб внутрішньо переміщених осіб і підтримки військових.

«Насправді з початком повномасштабного вторгнення дуже змінилося бачення волонтерства й залученості. Якщо до цього це було про якусь організацію дозвілля, якісь екоініціативи, розвиток громадянського активізму, то з початком війни фокус змінився саме на допомогу внутрішньо переміщеним особам, на ментальне відновлення й на волонтерство, пов'язане з військом. Тому зараз вбачаю для себе в цьому сенс: щоб робити щось для подолання наслідків війни» — молода жінка, 17 років, віддалене від лінії фронту велике місто, захід України.

Поширена тенденція серед активної молоді — організація публічних культурних заходів або заходів дозвілля, повний або частковий дохід від яких передають на підтримку гуманітарної справи або збройних сил.

«По-перше, це завжди благодійні збори. Для участі в останньому заході потрібно було задонатити певну суму [назва військової частини]», – молодий чоловік, 18 років, віддалене від лінії фронту місто, захід України.



Підтримка збройних сил і гуманітарна діяльність: особисті зв'язки змінюють традиційні межі

У розумінні молоді підтримка військових тісно переплелася з гуманітарною діяльністю, відображаючи реалії життя в суспільстві, яке постраждало від конфлікту. Багато респондентів/-ок зазначають: їхні батьки чи друзі — мобілізовані військовослужбовці Збройних сил України (тобто до повномасштабного вторгнення вони були не професійними військовослужбовцями, а цивільними особами, яких згодом призвали на службу).

Особисті зв'язки з мобілізованими цивільними особами, які стали до лав ЗСУ, формують те, як молодь займається гуманітарною діяльністю. Це призводить до складної інтеграції цивільної та військової підтримки.

«У мене на початку війни було дуже багато друзів військових — деяких, на жаль, уже немає [в живих]. І якось хотілося їм допомогти, особливо коли вони потім пишуть: “У нас немає того чи цього, нам холодно”. І я не можу просто сидіти. Гуманітарна діяльність більше пов'язана із грошима: ми збираємо якісь кошти, передаємо в різні фонди або напряму хлопцям на те що їм потрібно», – пояснює 15-річна молода жінка, віддалене від лінії фронту місто, центр України.

Молоді люди вважають, що гуманітарна підтримка та підтримка збройних сил доповнюють одна одну; обидва складники цієї допомоги сприяють захисту їхньої громади, ідентичності та цінностей. Цей комплексний підхід виходить за межі окремих дій та охоплює культурні заходи й заходи організації дозвілля, внески за участь в яких спрямовують як на гуманітарні, так і на військові цілі.

Хоча є певна базова категоризація: надання харчових продуктів чи одягу розглядають інакше, ніж забезпечення зброєю чи військовим спорядженням. Такий прагматичний підхід видно в концептуалізації гуманітарної діяльності: це ілюструє думка іншої 17-річної молодої жінки:

«“Гуманітарний” означає щось, ймовірно, не пов'язане безпосередньо з військовими; можливо, це те, що допомагає в цивільному житті або полегшує умови для людей, які захищають нашу країну».

1.3. Мотивація до участі в гуманітарній діяльності

Мотивація молоді до участі в гуманітарній діяльності в Україні демонструє складну взаємодію особистих, соціальних і професійних факторів. Їхню залученість водночас формують потреба у кризовому реагуванні та довгострокові прагнення щодо розвитку громади й особистісного зростання.

Емпатія та особистий зв'язок

Участь молоді в гуманітарній діяльності спирається на глибоке відчуття емпатії та особистого розуміння труднощів, з якими стикаються їхні однолітки. Їхнє залучення потенційно може виходити за межі надання допомоги — молодь допомагає змінювати кризові наративи, створюючи простори для радості, зв'язку й розширення можливостей навіть у важкі часи.

Для багатьох мотивація допомагати спирається на бажання запропонувати іншим те, чого їм самим, можливо, бракувало — підтримку, заохочення та впевненість у тому, що вони не самі. Як розмірковує один

молодий волонтер:

«Завдяки саморефлексії мені вдалося зрозуміти, що я хочу чимось займатися: зокрема, допомагати людям, допомагати підліткам, бо я знаю, як це важко, враховуючи виклики, я знаю, як важко знайти щось для себе або почати щось, навіть коли є велике бажання».

Долаючи аналогічні труднощі, багато молодих волонтерів усвідомлюють, як важко буває знайти свою ціль чи напрямок у ці неспокійні часи. Їхні дії надихає прагнення створити середовище, де діти та підлітки, які постраждали від кризи, могли б повернути собі відчуття нормальності — навіть тимчасово. Часто такі ініціативи набувають форми створення простору, в якому діти та підлітки відчують свою цінність, відчують, що їх чують і бачать, що їх залучають до змістовної діяльності, яка врівноважує труднощі довкола. Як пояснює одна молода жінка, яка працює поблизу лінії фронту: *«І моя основна мотивація — зробити так, щоб у дітей було що згадати з цих років війни. Не тільки якісь жахи, які вони нам розповідають».*

Внутрішня цінність і самоактуалізація

Хоча чоловіки зобов'язані служити в армії за законом, для деяких жінок волонтерство та гуманітарна робота є способом долучитися до процесу захисту країни й не почуватися виключеними. 24-річна волонтерка так висловлює цю думку:

«Я знайшла в цьому свою валідацію. Я дуже довго шукала спосіб щось зробити з тим, що відбувається в нашій країні. Оскільки питання з військом тоді для мене було ще більш-менш відкритим, я не була впевнена, чи можу взагалі це зробити, бо як жінка постала перед цим вибором. Я зрозуміла, що я все ж таки знайшла себе в цій гуманітарній роботі».

Розуміння внутрішньої мотивації та самоактуалізації висвітлює важливість створення можливостей для волонтерства, які не лише задовольняють потреби громади, але й забезпечують чіткі шляхи для особистісного зростання та змістовного особистого внеску, особливо у кризових ситуаціях, коли традиційні ролі можуть обмежувати стать чи вік.

Інтеграція громади й соціальні мережі

Гуманітарний сектор відіграє вирішальну роль, сприяючи соціальним зв'язкам, особливо під час вимушеного переселення й потрясінь. Багатьом молодим людям кризи не лише приносять фізичні труднощі, а й руйнують їхнє соціальне коло, ізолюючи від знайомих і друзів. У такі моменти гуманітарні ініціативи стають чимось більшим, ніж просто надання допомоги — простором для відбудови спільноти, налагодження нових взаємин і відновлення почуття приналежності.

Через внутрішнє переміщення друзів і членів родини багатьом доводиться орієнтуватися в незнайомому соціальному середовищі, шукаючи нові зв'язки в ситуації, яка різюче відрізняється від звичної. Такі пошуки спільноти стають рушійною силою їхньої участі в гуманітарних ініціативах, під час якої вони можуть зустріти однодумців, співпрацювати для досягнення спільної мети й відновити зруйноване почуття

зв'язку. Як розповідає один молодий волонтер зі сходу України:

«Багатьох людей, яких я знав і з якими спілкувався раніше, зараз немає. Я залишився без людей, яких тут знав, тому мені довелося шукати способи зустріти нових знайомих, нових друзів».

Окрім особистих стосунків, участь у гуманітарній роботі також є страховкою від ізоляції. У часи тривалої кризи молодь може уникати соціальних контактів через відчуття безпорадності й відчуженості від світу довкола. Визнаючи це, місцеві організації громадянського суспільства наголосили, що волонтерство й активізм можуть їм протидіяти.

II. Місце та роль молоді у гуманітарній дії

Резюме:

- **Є багато яскравих прикладів, коли участь молоді змінює те, як її сприймають у громадах,** причому органи місцевої влади дедалі більше визнають її можливості й підтримують молодіжні ініціативи (часто після скептицизму на початку).
- **Участь молоді в гуманітарній діяльності передбачає різноманітні ролі й обов'язки:** від короткострокового, ситуативного волонтерства до сталої координації та обіймання лідерських посад. Це демонструє їхню адаптивність до різних потреб і контекстів.
- **Сфери гуманітарної діяльності охоплюють кризове реагування; ініціативи, орієнтовані на дітей; роботу з відбудови та ліквідації наслідків криз.** Працюючи в цих сферах, молодь задовольняє як нагальні потреби, так і робить внесок у довгострокове відновлення громади.
- **Молодь розвиває свої навички управління проєктами та м'які навички.** Гуманітарна робота допомагає розвивати організаторські й лідерські здібності, водночас сприяє встановленню професійних зв'язків і відновленню мереж спілкування, які були зруйновані внаслідок вимушеного переміщення.
- Хоча можливість перейти від волонтерської діяльності до оплачуваної роботи **молодь часто недооцінює**, окремих молодих людей надихає на такий перехід практичний досвід і спостереження за професійними можливостями в організаціях. Проте потрібно активніше популяризувати серед молоді **кар'єрні можливості в гуманітарному секторі.**

Молодь в Україні відіграє ключову роль у гуманітарній діяльності й робить свій внесок у кризове реагування та роботу з відновлення. Її участь заповнює критичні прогалини в забезпеченні допомоги, зміцнює стійкість громад, сприяє соціальній згуртованості й забезпечує молодим людям можливості для особистісного зростання та лідерства.

2.1. Результати участі молоді в гуманітарній діяльності

Участь молоді в гуманітарних ініціативах виходить за межі невідкладного кризового реагування та сприяє довгостроковій стійкості й розвитку громад. Роль молоді як місцевих активістів зростає та змінює їхнє сприйняття, забезпечує інституційну підтримку та сприяє відчутному покращенню інфраструктури громади.

Молодіжні ініціативи сприяють розвитку громади

Молодіжні ініціативи помітно покращують інфраструктуру та ресурси громад, особливо малих і середніх. Показовий приклад однієї міжнародної організації демонструє, як молодіжні проєкти можуть здобувати ширшу підтримку у своїй громаді. Спочатку місцеві волонтери створили молодіжний простір, отримавши лише формальний лист підтримки від місцевої влади. Проте згодом, побачивши реальні результати, представники влади стали активними учасниками проєкту.

Як пояснює представниця організації:

«Хоча органи місцевої влади — це зазвичай структури, радше схильні реагувати, а не ініціювати, молодь стає каталізатором змін. Молодь показує владі: ми можемо допомогти залучити міжнародне фінансування до громади — просто підтримайте нас».

Зростання визнання молоді як місцевих активістів

Молодіжна гуманітарна діяльність вплинула на те, як громади сприймають можливості та внесок молоді. Місцева влада та члени громади визнають молодих людей спроможними учасниками та учасницями розвитку громади. Як зазначає молодий працівник місцевої молодіжної громадської організації зі сходу України:

«Репутація молоді змінюється... Це створює певний позитивний імідж саме для неї. Молодь заводить і гуманітарну допомогу у громаду — це також створює позитивний імідж».

2.2. Сфери гуманітарної взаємодії

Молодь в Україні активно долучається до різних сфер гуманітарної діяльності: така участь може бути як структурованою, так і спонтанною. Традиційний розподіл допомоги не обмежує внесок молодих людей: вони беруть участь у невідкладному реагуванні на надзвичайні ситуації, в ініціативах, орієнтованих на дітей, у фізичній відбудові та ліквідації наслідків кризових ситуацій. Ці сфери діяльності не лише задовольняють нагальні потреби, але й сприяють стійкості громади, розвитку навичок і соціальній згуртованості. У наступних розділах розглянемо еволюцію участі молоді в різних сферах гуманітарного реагування.

Невідкладне реагування

Перша сфера охоплює заходи невідкладного реагування на кризові ситуації. Молодь активно бере участь у розподілі гуманітарної допомоги (їжа, вода, засоби гігієни) й задоволенні нагальних потреб громади. Як зазначали респонденти/-ки під час інтерв'ю, саме в цій сфері вони працювали найактивніше одразу після початку вторгнення 2022 року, а в деяких районах — і 2023 року.

«Я рік і дев'ять місяців працювала волонтеркою у гуманітарному центрі, який знаходився на базі громадської організації. Я складала продуктові набори — якраз ті самі посилки продуктів, які ми відправляли. З часом кількість волонтерів зменшувалася, але роботи не ставало менше, тому що дуже багато людей після різних подій приїздили й через пів року, навіть 2023-го» – молода жінка, 17 років, віддалене від лінії фронту місто на заході України.

Часто респонденти/-ки згадують фізичний характер виконаної гуманітарної роботи, коли молодь компенсувала дефіцит робочої сили в ланцюгах розподілу допомоги на місцевому рівні. Підлітків часто запрошували розбирати посилки та брати участь у сортуванні. Ця робота була особливо інтенсивною на початковому етапі реагування, коли молоді люди виконували невідкладні завдання: розвантажували вантажівки з гуманітарною допомогою й готували її для негайного розподілу. Один із неповнолітніх волонтерів так описує цю роботу:

«Коли приїжджає велика вантажівка, це може бути їжа або матраци, ліжка, спальні мішки. Чоловіків небагато. Приходять пенсіонери, чоловіки старшого віку, яким важко виконувати цю роботу. Нам доводилося нести важкі коробки на другий чи третій поверх... Ми разом упоралися приблизно за дві години».

Освітні й дитячі ініціативи

Гуманітарна участь молоді в ініціативах, орієнтованих на дітей, демонструє чітку зосередженість на двох основних вразливих групах: внутрішньо переміщених дітях і дітях, які проживають у прифронтових громадах. Ініціативи розвиваються в напрямку розв'язання конкретних проблем, з якими стикаються ці групи, а молоді волонтери та волонтерки брали участь у цільових ініціативах підтримки, в яких освітній компонент поєднаний із психосоціальною підтримкою.

У прифронтових громадах молодим волонтерам потрібно було адаптувати свою освітню підтримку до вимог безпеки, використовуючи приміщення з бомбосховищем, щоб працювати в безпечному навчальному середовищі¹⁹. Протягом тривалого періоду дистанційного навчання критично важливим стало створення безпечних просторів для молодіжної діяльності й позашкільної освіти. Молода жінка, яка працює волонтеркою в дитячому центрі у прифронтовому районі, розповідає, як розвивалися такі ініціативи:

«Спершу це були виїзні заняття, ми шукали місця більш-менш безпечні, з бомбосховищем, де збирали місцевих дітей у різних населених пунктах Донецької області... Після цього постало питання більш постійної історії: ми хотіли не просто приїхати й поїхати, діти про нас забули й жодного продовження в цьому нема, а створити щось більше. Вирішили, що це буде якесь місце, де б могли, наприклад, збиратися підлітки, куди б вони приходили самі. Ми проводили курси з архітектури... курси із програмування, курси з автомеханіки та, звісно, мистецькі заняття».

У програмах для внутрішньо переміщених дітей пріоритет надають інтеграції та адаптації до нових громад. Молоді волонтери, які самі часто є внутрішньо переміщеними особами, створюють інклюзивні простори, де місцеві та внутрішньо переміщені діти можуть взаємодіяти й навчатися разом.

«Ми організовували різні заходи для ВПО: спочатку для дітей-переселенців, щоб зменшити їхній стрес унаслідок війни: заходи на свіжому повітрі, заходи у приміщенні, різні лекції, перегляд й обговорення фільмів», — ділиться 16-річний молодий внутрішньо переміщений чоловік.

Фізичне відновлення та відбудова

Залучення молоді до відбудови стало ще одним компонентом гуманітарного реагування в межах програми національного рівня (програма з залучення молоді до відновлення України ВідНОВА:UA та «Будуємо Україну Разом») та ініціатив місцевого рівня («Repair together», добро-

¹⁹ До вересня 2024 року школи у прифронтових районах здебільшого працювали онлайн. Після початку будівництва укриттів вони змогли перейти на гібридну модель навчання з одним тижнем очних занять, а потім трьома тижнями онлайн-навчання.

вільний будівельний батальйон «Добробат»), які поєднують відновлення інфраструктури громад із залученням молоді до процесу відбудови для розвитку їхніх навичок і сприяння соціальним зв'язкам. Як пояснює представник однієї із програм фізичного відновлення:

«Спочатку громади сприймають нас лише як організацію, яка займається відбудовою. Однак, коли ми пояснюємо нашу місію, вони розуміють, що [українська громадська організація (ГО)] зосереджена на розвитку молоді через процес відбудови».

Екстрене прибирання й розчищення завалів

Участь молоді в екстреному прибиранні й розчищенні завалів унаслідок надзвичайних ситуацій демонструє здатність молодих людей до швидкої мобілізації та підтримки громади безпосередньо після кризових ситуацій. Ця сфера гуманітарної діяльності передбачає як спонтанні індивідуальні, так і групові ініціативи для задоволення потреб, які виникли безпосередньо після інциденту. Молоді люди часто самостійно вирішуються долучитися до гуманітарної діяльності. Іноді при цьому вони мають урахувати занепокоєння родини й фактор безпеки. Це підкреслює потребу визнати молодіжну спроможність діяти, забезпечуючи при цьому відповідні заходи безпеки й системи підтримки. Це ілюструє, зокрема, досвід неповнолітньої жінки з великого міста в центрі України:

«Я вже потім повідомила батьків, що прибирала уламки після ракетного удару. Це негарно, але вони хвилюються за мене і могли мене не відпустити».

2.3. Рівні залучення молоді та її ролі в гуманітарній діяльності

Є різні рівні залучення молоді до гуманітарної діяльності та відповідальності: від епізодичного волонтерства до обіймання керівних посад. Таке розмаїття ролей підкреслює як можливості молодих людей, так і зміну характеру гуманітарного реагування. Замість систематичної, довгострокової участі залучення часто стає епізодичним — відповідно до можливостей місцевих / національних організацій і коливань між надзвичайною ситуацією та відносною стабільністю.

Епізодична та спонтанна участь

На базовому рівні молоді люди беруть участь у гуманітарній діяльності у форматі епізодичного або спонтанного волонтерства, щоб задовольнити невідкладні потреби або взяти участь в окремих заходах. Це часто передбачає виконання логістичних завдань, зокрема розвантаження вантажівок із гуманітарною допомогою, сортування пожертв або підтримку в розподілі такої допомоги. Хоча внески молоді до гуманітарної діяльності можуть бути епізодичними, вони життєво важливі для підтримки потужності й ефективності заходів із надання гуманітарної допомоги, особливо в періоди підвищеного попиту.

Молодь часто є основною волонтерською силою під час таких заходів, компенсуючи критичний дефіцит учасників (коли дорослі не можуть

до них долучитися). За словами представника місцевої ОГС з невеликого міста в центрі України:

«Коли в нас проводять якісь заходи або події, молодь, по суті, є основною волонтерською силою: дорослі часто не мають часу або, можливо, декому з них навіть бракує сил, щоб займатися такими речами».

Координація ролей

Окрім епізодичної участі в гуманітарних заходах, деякі молоді люди беруть на себе ролі постійних членів команди й координаторів процесів вже наявних гуманітарних ініціатив місцевих і міжнародних організацій. Цей рівень залучення передбачає структурований формат участі, відповідно до якого молодь бере на себе визначені обов'язки щодо управління ресурсами та реалізації програм.

«У своєму місті як волонтерка я долучилася до проєкту від UNICEF «Спільно. Точки зустрічі». Там я протягом восьми місяців координувала роботу своєї ділянки на цій точці. Ми робили заходи для дітей: як місцевих, так і тих, хто переїхав унаслідок війни, і вже більше для підлітків — це були освітні події, надолуження знань, утрачених через онлайн-освіту. Для менших дітей це була STEM-лабораторія, де вони робили досліди, досліджували, як працюють якісь базові фізичні явища тощо» – жінка, 18 років, віддалене від лінії фронту місто на заході України.

Лідерство й ініціативність

Дослідження виявило, що зазвичай керівні посади у сфері гуманітарній діяльності молодь обіймає нечасто, частіше долучається до вже наявних ініціатив. Однак, приклади молодіжного лідерства знаходимо на рівні неофіційних ініціатив. За словами 16-річної молодої жінки з великого прифронтового міста на сході України:

«Коли я тільки починала й іще не була залучена до якихось волонтерських організацій, почула, що в нашому місті стався приліт, і там люди залишилися взагалі без нічого. Я організувала всіх своїх друзів, усіх своїх знайомих — ми зібрали речі, бо там була маленька дитина. Ми допомогли їм матеріально та взагалі всім можливим».

2.4. Набуття навичок і професійний розвиток завдяки участі в гуманітарній діяльності

Гуманітарна діяльність розвиває в молоді різноманітні навички, хоча учасники та учасниці рідко розглядають це як можливий кар'єрний шлях. Молоді люди насамперед цінують практичні навички та змогу зробити корисний внесок. Та деякі організації вже визнають потенціал перетворити волонтерський досвід на професійне зростання.

Навички координації проєктів

Практика гуманітарної роботи дає змогу молоді суттєво розвинути свої організаторські здібності: від базової самодисципліни (у групі молодших волонтерів) до координації складних проєктів. Більш досвідчені волонтери переходять до управління комплексними проєктами.

Вони набувають суттєвих управлінських навичок завдяки виконанню практичної гуманітарної роботи й часто переходять від базових видів діяльності до управління складними проектами. За словами молодого чоловіка з півдня України, який уперше приєднався до місцевої організації як волонтер:

«Я вмію вибудувати роботу, скласти правильний графік, опублікувати якісь новини в наших чатах, групах тощо — тобто повністю координувати роботу нашого проекту, щоб охопити цільову групу, на яку він розрахований, і таким чином охопити більше людей».

Комунікаційні мережі та м'які навички

Сектор гуманітарної діяльності є потужним простором для розвитку м'яких навичок і побудови професійних мереж, особливо в часи соціальних потрясінь. Для внутрішньо переміщеної молоді участь у гуманітарній діяльності це більше, ніж просто підтримка. Це можливість відновити зв'язки та своє відчуття приналежності. Як згадує одна молода волонтерка, яка має досвід внутрішнього переміщення: *«Просто сидіти й нічого не робити ніколи не було для мене варіантом; натомість я вирішила спілкуватися з новими людьми та створювати можливості».*

Окрім покращення безпосередніх соціальних зв'язків, гуманітарна робота також сприяє розвитку м'яких навичок. Молоді люди навчаються орієнтуватися в різних соціальних ситуаціях, співпрацювати з різними зацікавленими сторонами й розвивати мережі, які можуть надати їм можливості в майбутньому.



«У гуманітарній діяльності часто зустрічаєш людей, з якими справді варто познайомитися», — ділиться 21-річна жінка, яка переїхала з тимчасово окупованого міста на півдні України.

Недооцінений кар'єрний потенціал

Гуманітарний сектор є неформальним навчальним майданчиком для молодих людей віком від двадцяти років, які готуються до початку трудової діяльності. Завдяки практичному досвіду молодь розвиває цінні навички операційного управління, розв'язання проблем і роботи в команді — часто в умовах високого тиску, що пришвидшує їхнє навчання та адаптацію. Хоча не всі молоді волонтери прагнуть довгострокової кар'єри в гуманітарній сфері, їхня участь може підкріпити їхні професійні амбіції та відкрити їм шляхи до оплачуваних посад. Однак, багато молодих людей не мають чіткого бачення цього переходу від волонтерства до професійної діяльності через обмежені офіційні кар'єрні шляхи й недостатню підтримку у сфері профорієнтації.

Цей органічний прогрес стає очевидним у досвіді тих, хто перейшов від волонтерства до оплачуваної роботи. Деякі молоді люди починають з участі в навчальних програмах, а пізніше обіймають керівні посади, використовуючи здобути знання для самостійного управління проєктами. Як розповідає один молодий працівник із молодіжної громадської організації на сході України:

«У нас уже є такі випадки: дівчата пройшли навчання та самі впроваджували програму. Зараз вони втілюють свій наступний проєкт, знайшли донора. У ньому вже закладені адміністративні витрати — це будуть їхні зарплати. І це поступовий процес».

III. Залучення молоді до гуманітарної діяльності: ситуативні можливості та обмежувальні фактори

Резюме:

Ландшафт залучення молоді до гуманітарної діяльності по всій Україні демонструє наявність різноманітних факторів, які сприяють, а іноді перешкоджають участі молодих людей. Проведене дослідження допомогло визначити кілька взаємопов'язаних каналів, які організації використовують для охоплення й залучення молоді. Кожен із таких каналів надає унікальні можливості, проте з ним також пов'язані різні виклики в різних контекстах.

- **Молодіжні центри й адаптивна інфраструктура.** Під час повномасштабного вторгнення вже наявні молодіжні центри швидко перетворилися на гуманітарні хаби, що довело критичну роль інтегрованих громадських інститутів у мобілізації молоді для реагування на кризи та сприяння стійкості на місцевому рівні.
- **Соціальні мережі як місток, а не рішення.** Такі платформи, як Instagram і Telegram, довели свою ефективність для залучення молоді, але без додаткової інформаційно-просвітницької роботи офлайн їхній вплив обмежений, особливо у сільській місцевості, де важливими залишаються побудова довіри й особиста взаємодія (адже війна може зруйнувати довіру між людьми).
- **Навчальні заклади** мають величезний, але переважно невикористаний потенціал для систематичного залучення молоді; безпосередні **контакти із громадами**, а також співпраця зі школами є вирішальними для охоплення молоді за межами міських центрів.
- **Особисті мережі та системи сімейної підтримки** формують основу сталої взаємодії й часто визначають, чи зможуть молоді люди перетворити початковий інтерес на довгострокову участь.

Успішна інформаційно-просвітницька робота часто передбачає поєднання кількох каналів комунікації: прямого відвідування, офіційної інституційної співпраці (для виконання офіційних директив регіональних органів влади) та роботи в соціальних мережах. Розуміння того, як ці канали працюють разом і де вони іноді не спрацьовують, оптимізує роботу організацій, які прагнуть збільшити участь молоді в гуманітарній діяльності.

3.1. Роль органів місцевої влади та молодіжних центрів у залученні молоді

Повномасштабне вторгнення в Україну стимулювало швидку трансформацію наявних громадських інституцій, а молодіжні центри стали важливим пунктом організації гуманітарного реагування на початковому етапі кризи. Дослідження показало, як ці центри, уже інтегровані до місцевих громад, швидко адаптували свою рекреаційну й освітню спрямованість для задоволення нагальних гуманітарних потреб. Ця еволюція розкриває ширші закономірності в інституційній адаптації та водночас висвітлює внесок наявної молодіжної інфраструктури в забезпечення стійкості громади.

ПРИКЛАД

Від громадських просторів до гуманітарних хабів: молодіжні центри в дії

Місцеві молодіжні центри швидко адаптувалися для того, щоб надавати гуманітарну допомогу.

На заході України місцевий молодіжний центр швидко змінив свою діяльність у відповідь на повномасштабне вторгнення. Майже за одну ніч він став гуманітарним хабом, де молодіжні працівники й волонтери адаптували свою діяльність для того, щоб задовольняти нагальні потреби внутрішньо переміщених осіб. Центри, які колись були простором проведення молодіжних програм і соціальних заходів, стали центрами координації роботи волонтерів, розподілу допомоги й надання допоміжних послуг. «Наша робота з молоддю просто дещо змінила свою специфіку», — згадує представниця такого центру. «Ми довгий час керували хабом, залучаючи волонтерів до виконання різних завдань, зокрема до роботи з ВПО та реєстрацією». Така здатність змінюватися дала змогу центру залишитися важливою частиною громади, забезпечуючи активну участь молоді в підтримці вразливих груп населення.

Організації національного рівня розширили свої зусилля, мобілізуючи молодіжні центри по всій країні.

На національному рівні організації визнали потенціал молодіжних центрів як ключових учасників кризового реагування. Поодинокі ініціативи невдовзі утворили скоординовану мережу, яка охоплює 21 регіон; майже 2 000 осіб мобілізували для надання гуманітарної допомоги. Така широка активізація молодіжних центрів продемонструвала, як можна перетворити наявні громадські простори на форпости надання допомоги. Вони стали частиною загальнонаціональної системи підтримки, яка суттєво розширила свої початкові межі. Утім, адаптуватися змогли не всі центри. Центри, які успішно подолали перехідний період, довели свою здатність залишатися актуальними й функціональними в часи кризи. Проте були й інші, які після невдалих спроб змінити свою діяльність, зрештою, закрили. Цей різкий контраст підкреслив важливість гнучкості для продовження роботи громадських центрів у ситуації, яка швидко змінюється.

Нові можливості для релокованих організацій завдяки партнерству з молодіжними центрами

ОГС, переміщена з Луганської області, знайшла прихисток у м. Дніпро, де місцевий молодіжний центр надав їй приміщення для створення складу гуманітарної допомоги. Це партнерство посприяло не лише наданню невідкладної допомоги, але й довгостроковому розвитку. «Завдяки нашому переїзду та профілю, ми забезпечили розвиток їхньої проєктної діяльності», — поділився представник ОГС. «Ми почали разом писати проєкти, й тепер вони повноцінно співпрацюють із великими донорськими організаціями». Ця співпраця ілюструє, як молодіжні центри навіть у часи потрясінь можуть стати каталізаторами зростання й забезпечити організаціям нові ресурси й поширення їхньої діяльності на нові території.

3.2. Соціальні мережі: баланс між доступністю та обмеженнями в залученні молоді

Ефективність роботи в соціальних мережах залежить від глибокого розуміння можливостей платформи, пильної уваги до досвіду новачків і визнання обмежень роботи в цифровому форматі, особливо у сфері охоплення різноманітних молодіжних груп населення.

Основні функції та реалізація

Залучення молоді через платформи соціальних мереж вимагає балансування між доступністю та довірою. Хоча такі платформи, як Instagram, TikTok і Telegram, пропонують ефективні канали охоплення, їхня ефективність значною мірою залежить від стилю комунікації та організаційного підходу. Організації використовують соціальні мережі в кількох взаємопов'язаних сферах: 1) поширення інформації про можливості волонтерства; 2) безпосереднього набору волонтерів; 3) надання простору для розбудови спільноти наявних волонтерських мереж. Такий багатофункціональний підхід дає змогу організаціям як залучати нових учасників, так і взаємодіяти з активними волонтерами.

Ключові фактори успіху

Ефективність взаємодії в соціальних мережах залежить від кількох ключових факторів.

1. Стиль спілкування та привабливість для молоді. Організаціям варто ретельно налаштувати свій комунікаційний підхід для молодіжної аудиторії. Формалізована, бюрократична мова часто створює перешкоди для взаємодії — більш ефективними є невимушені, доступні повідомлення. Як зазначила 17-річна молода жінка з великого міста:

«Краще, коли кажуть просто: "Цієї п'ятниці ми збираємося тут, щоб зробити це й це. Будемо раді вас бачити"» — і в кінці сердечко».

2. Стратегії, специфічні для окремих платформ. Різні платформи сприяють досягненню різних цілей у роботі з молоддю. Хоча Instagram і TikTok чудово працюють для встановлення контакту завдяки візуальному контенту, Telegram виявляється більш ефективним для підтримки сформованих волонтерських спільнот. Один гуманітарний центр переконливо це продемонстрував: намагаючись швидко залучити нових волонтерів і волонтерок, він використав доступний контент — відео у TikTok, — щоб, наприклад, показати «як класно збирати гуманітарний набір».

3. Реагування на занепокоєння волонтерів-початківців. Під час використання соціальних мереж для інформування та залучення треба чітко визнавати та враховувати побоювання новачків щодо участі. Організації досягають успіху, коли публікують повідомлення про те, що вони раді волонтерам-початківцям. 17-річний волонтер із великого міста поділився своєю точкою зору:

«Дуже важливо додати примітку: "Навіть якщо у вас немає досвіду волонтерства, наш захід стане чудовим способом отримати цей перший досвід"».

Обмеження та додаткові підходи

Однак, самі собою публікації в соціальних мережах не можуть стати повноцінною стратегією взаємодії. Організації визнають, що цифрову інформаційно-просвітницьку роботу має доповнювати безпосередня робота на місцях, особливо у сільській місцевості, де контакт через соціальні мережі іноді має обмежену ефективність. Представниця молодіжної організації з м. Чернівці звернула увагу на цю проблему, наголосивши на важливості польової роботи для залучення молоді з числа малопредставлених груп населення:

«Instagram не завжди дуже ефективний; безпосередня робота у громадах дає кращі результати».

Це підкреслює потребу для організацій адаптувати свої стратегії взаємодії і поєднувати інформаційно-просвітницьку роботу в цифровому форматі з особистими зусиллями, щоб забезпечити різним молодим людям рівні можливості участі в гуманітарних ініціативах.

3.3. Освітні заклади: нереалізований потенціал для залучення молоді

Освітні заклади — це критично важливі, але значною мірою невикористані платформи для залучення молоді до гуманітарної діяльності. Дослідження виявило три ключові моменти: обмежена систематична інтеграція гуманітарної діяльності до навчальних програм, поява інноваційних, але ізольованих програм і виражений попит з боку студентів і студенток на більш структуровані шляхи залучення.

Нова інституційна підтримка та проблеми доступу

Більшість респондентів/-ок зазначили: планові обговорення волонтерства та гуманітарної діяльності в освітніх закладах проводять рідко, причому успішні приклади є радше винятками, ніж системою. Окремі установи розробили інноваційні підходи для сприяння гуманітарній діяльності. 17-річна студентка приватного університету у м. Львів розповідає про обов'язкову університетську програму:

«У мене в університеті, наприклад, є обов'язковий предмет у першому семестрі, він називається «Курс служіння», де ми маємо ознайомитися з 30-ма волонтерськими точками, вибрати для себе одну, протягом семестру волонтерити на ній і згодом реалізувати там власний волонтерський проєкт. І це обов'язково для всіх першокурсників в університеті».

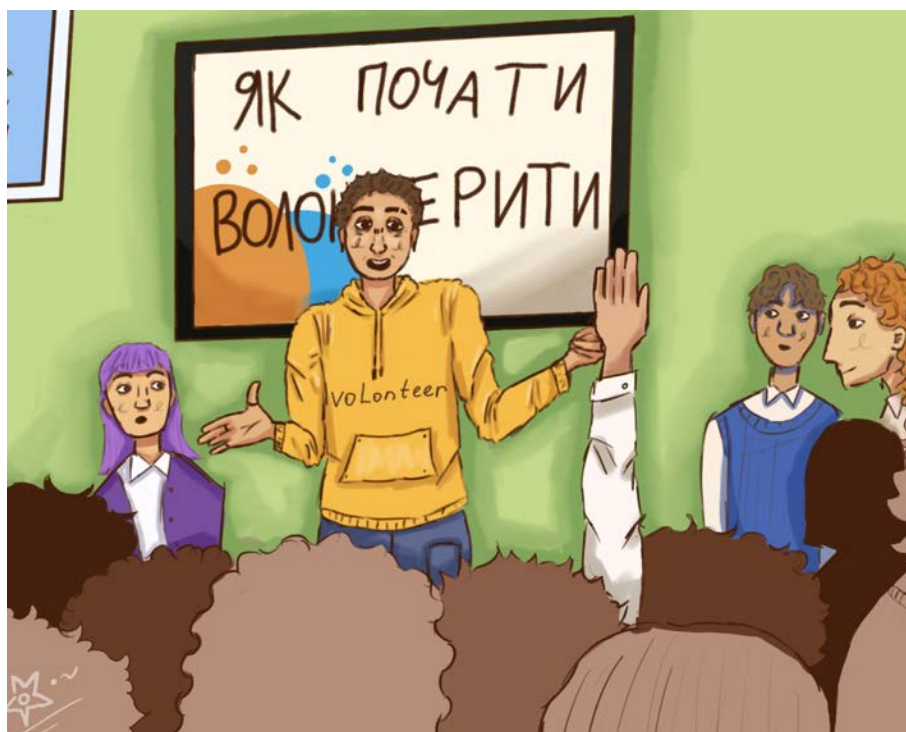
Однак, такі структуровані програми є рідкістю. Хоча школи та університети природним чином мають доступ до молоді, програми залучення її до громадянської та волонтерської участі залишаються радше винятком, ніж системою.

- **Школи** часто проводять базові ініціативи, наприклад, благодійні ярмарки, де студенти продають випічку та вироби ручної роботи, щоб зібрати кошти. Однак, потенціал для глибшої співпраці з професійними організаціями з метою активізації залученості до гуманітарної та громадянської діяльності залишається менш задійним.
- **Університети** переважно зосереджені на навчальній роботі та рідко активно сприяють волонтерській діяльності. Студенти часто критикують

такий формалізм і зазначають, що зазвичай вони долучаються до волонтерства через соціальні мережі, а не через офіційні університетські канали.

Молодіжні організації визнають цю прогалину, і деякі з них вживають прямих заходів. Зі слів місцевої молодіжної організації з заходу України: *«Ми відвідуємо школи та навчальні заклади, щоб представити роботу нашої організації... та залучити тих, хто зацікавлений у співпраці й можливостях розвитку».*

Законодавство, ухвалене в січні 2025 року, також було спробою усунути цю прогалину й дозволити студентам згадувати досвід волонтерства в мотиваційних листах до університетів і враховувати волонтерську діяльність у вимогах до практичної підготовки²⁰. Однак, із цим у студентів виникають труднощі. Як зазначає 17-річна молода жінка з великого міста в центрі України: *«І просто нам кажуть, що дуже важливо для мотиваційного листа здобувати волонтерський досвід. А куди йти його здобувати? Бо реально просто багато хто не знає, куди піти, як піти».*



Студентам потрібні чіткі точки входу

Самі студенти висловлюють значне бажання мати більш структуровані шляхи залучення. Дослідження показує, що багато молодих людей не впевнені щодо того, як розпочати волонтерську діяльність, і були б раді отримати більшу інституційну підтримку. 17-річний студент так формулює цю думку:

«Багато студентів не знають, з чого почати волонтерити. Якби організації працювали безпосередньо зі школами й надавали структуровані можливості, це мотивувало б більшу кількість учнів долучатися».

Ці висновки підкреслюють потребу тіснішої співпраці між зацікавленими організаціями й освітніми закладами для створення системних, сталих програм залучення, які можна інтегрувати до наявних освітніх

²⁰ <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43945>

рамок. Хоча нещодавні зміни в політиці створюють основу для такої інтеграції, втілення цього потенціалу вимагає скоординованих зусиль обох секторів.

3.4. Підходи, орієнтовані на громаду: побудова місцевих мереж взаємодії

Безпосередня присутність громади та місцеві партнерства є ключовими елементами сталого залучення молоді, особливо в тих районах, де традиційних методів інформаційно-просвітницької роботи недостатньо. Ці підходи вимагають пильної уваги до місцевої динаміки й систематичної розбудови відносин.

Поза межами цифрового охоплення: безпосередня взаємодія із громадою

Організації досягають особливого успіху завдяки безпосередній роботі у громадах, особливо в охопленні молоді за межами міських центрів. Такий підхід виявляється важливим там, де цифрові й інституційні канали можуть мати обмежену ефективність. Організації з'ясовують, що для формування розуміння волонтерства потрібне покрокове знайомство, а не негайні заклики до дії, і що саме таке знайомство допомагає подолати початкові вагання щодо волонтерства. За словами представниці молодіжної організації з заходу України:

«Людам, які ніколи не займалися волонтерством і майже не розуміють, як воно працює, нам потрібно спочатку пояснити його основи. Ось чому важливо спочатку прийти та пояснити, а потім займатися конкретними діями».

Можливості партнерства органів місцевої влади й лідерів громадської думки

Хоча місцева влада може відігравати значну роль у залученні молоді, її потенціал часто використовують недостатньо. Попри наявність офіційних каналів поширення інформації, багато місцевих органів влади мають труднощі з підтримкою ефективної комунікації з молоддю й не виконують свою потенційну роль популяризаторів і надавачів можливостей для неї:

«На жаль, хоча органи місцевого самоврядування виконують певні функції щодо поширення інформації, залишається брак довіри або брак навичок у популяризації інформації мовою, доступною для молоді».

Організації з'ясували, що робота за допомогою місцевих лідерів думок також сприяє подоланню бар'єрів для формуванні довіри, які не дають безпосередньо залучати волонтерів за допомогою соціальних мереж або навіть шкільних оголошень, і достукатися як до молодих людей, так і до їхніх сімей. Як зазначає одна організація:

«Ми шукали на місці лідерів громадської думки, які могли б ефективно доносити інформацію до батьків, щоб вони спонукали своїх дітей брати участь».

Жорсткі адміністративні структури

Освітні заклади та місцеві органи влади часто мають жорсткі адміністративні структури, які створюють перешкоди для молодіжних ініціатив. **Небажання інституцій співпрацювати** з незнайомими організаціями без попереднього схвалення «вищих органів» обмежує

можливості молоді втілювати громадські проєкти. Як зазначив один молодіжний працівник, місцеві школи й установи вагаються щодо участі в неофіційних ініціативах, якщо вони не мають чіткої підтримки вищої влади. Це свідчить про культуру директивних рішень, яка придушує незалежні дії молоді.

3.5. Особисті мережі: сила соціальних зв'язків у залученні молоді

Неформальні мережі як точки входу

Мережі однолітків також можуть бути одним із найефективніших шляхів залучення молоді до гуманітарної діяльності. «Система buddy (наставника)» — коли друзі знайомлять і супроводжують нових волонтерів в ініціативах — стає особливо ефективною стратегією для подолання початкових вагань і для формування сталої участі.

Особисті стосунки та соціальні зв'язки відіграють певну роль у залученні молоді до гуманітарної діяльності. Молодих людей також можуть мотивувати друзі, знайомі та найближче коло спілкування. Індивідуальний досвід часто перетворюється на ширшу взаємодію завдяки особистому обміну. Волонтери часто самі починають залучати новачків, природним чином поширюючи інформацію про наявні можливості через свої соціальні кола. Як пояснила волонтерка з великого міста у прифронтовому регіоні:

«До мене колись прийшла дівчинка на татуювання, я їй розповіла про свою роботу, вона сказала, що хоче приїхати, і приїхала».

Рекомендації та особисте знайомство

Окрім безпосередніх особистих зв'язків, інформатори/-ки підкреслюють важливість рекомендацій і знайомств у соціальних мережах. Наявність друга чи подруги, який / яка може познайомити новачків із волонтерськими ініціативами й супроводжувати їх, допомагає подолати початкові вагання та зміцнити впевненість завдяки спільному досвіду. Це особливо ефективно для заохочення довгострокової участі й натхнення інших молодих людей. Як наголосила 17-річна молода жінка:

«Інколи, можливо, люди бояться самі кудись піти, невідомості, ще чогось бояться. А коли там із тобою друг, і ти йдеш, можливо, там буде легше».

Взаємини з однолітками, особливо для підлітків, стають основоположним фактором залучення: вони безпосередньо сприяють їхньому психологічному благополуччю й забезпечуючи постійну участь. Ефективність підходу «рівний — рівному» у цій віковій групі відображає потребу підлітків у соціальному зв'язку та схваленні з боку однолітків.

3.6. Підтримка сім'ї: сприяння залученню молоді та її обмеження

Батьки як перший місток до волонтерства

Географічний і соціальний контексти суттєво впливають на можливості взаємодії. Міська молодь має кращий доступ до інституцій і більш толерантне ставлення з боку сімей, тоді як молоді люди з сільської міс-

цевості стикаються як з практичними перешкодами, так і з сильнішими традиційними цінностями, які можуть перешкоджати волонтерству.

Деякі молоді люди відкривають для себе можливості волонтерства безпосередньо завдяки своїм батькам: вони є джерелом інформації та мотиваторами. Як зазначає волонтерка з великого міста на сході України:

«Я дізналася від мами, що у нас відкриті заявки на волонтерство... Батьки зазвичай хочуть, щоб їхні діти чимось займалися».

Відмінність у ставленні родин із сільських / міських районів

Однак, ці приклади також свідчать: опір батьків може створювати труднощі для залучення молоді, особливо у сільських громадах. Представниця місцевої молодіжної організації з заходу України зазначила: під час роботи з румуномовними селами та сім'ями їм доводилося враховувати батьківське занепокоєння, адже окремі батьки вбачали соціальну й волонтерську діяльність завадою традиційним пріоритетам навчання й одруження.

Схожим чином представник міжнародної НУО наголосив: їхні партнерські місцеві організації, які прагнуть охопити більш віддалені сільські райони, часто стикаються з більшим опором із боку батьків та опікунів, які можуть бути менш обізнаними щодо можливостей неформальної освіти та волонтерства або мати до них не дуже позитивне ставлення:

«Якщо говорити про більші міста, то для батьків це прийнятно та зрозуміло, але коли йдеться про сільську місцевість, потрібно проводити з ними додаткову роз'яснювальну роботу».

IV. Виклики залучення та безпека молоді в гуманітарній діяльності

Резюме:

Хоча організації по всій Україні розробили інноваційні підходи до розв'язання проблем залучення, зокрема забезпечення структурованих програм наставництва, цільових ініціатив з охоплення сільської місцевості та комплексних протоколів безпеки, ці рішення є лише першими кроками, а не комплексними рішеннями. Ініціативи, задокументовані в цьому аналізі як приклади, хоча й не повністю усувають усі перешкоди, проте надають цінні висновки й навчальний досвід, які можна врахувати для розроблення й адаптації програм у майбутньому. Дослідження показує, як численні фактори створюють бар'єри та ризики для участі молоді в гуманітарній діяльності. Це вимагає ретельного розгляду та проведення систематичних організаційних заходів. Наш аналіз визначає чотири фундаментальні виміри для можливостей участі молоді та її безпеки в гуманітарній діяльності.

- **Війна порушує моделі освітньої та соціальної взаємодії.** Перехід до онлайн-навчання після повномасштабного вторгнення створив нові бар'єри для участі через зменшення спонтанної взаємодії, хоча організації і відреагували структурованими програмами наставництва для відновлення соціальних зв'язків і підтримки молодіжних ініціатив.
- **Географічна доступність впливає на можливості залучення.** Розрив між містом і селом створює специфічні проблеми: від освітньої міграції до пошкодженої інфраструктури, що особливо впливає на сільську молодь і вимагає цілеспрямованих заходів, зокрема транспортної підтримки та гнучкої програмної діяльності.
- **Вимоги безпеки змінюють фізичну інфраструктуру.** Організації в районах, які постраждали від конфлікту, мають розробляти систематичні підходи для підтримки залучення молоді й забезпечення безпеки: від створення безпечних місць для зустрічей до впровадження комплексних навчальних програм.
- **Правові й етичні межі.** Попри рекомендації щодо захисту, кризове реагування створює труднощі для підтримки психічного здоров'я та захисту дітей, що вимагає від організацій пошуку балансу між формальними вимогами й новими викликами.

4.1. Припинення освіти та соціальна ізоляція

Повномасштабне вторгнення 2022 року докорінно змінило систему освіти в Україні. Перехід до онлайн-освіти та змішаного формату навчання, зумовлений проблемами безпеки й пошкодженням інфраструктури, ускладнив залучення молоді. Молоді люди втрачають соціальні зв'язки й мають обмежені можливості для спонтанної взаємодії та побудови взаємин. Це призводить до посилення соціальної ізоляції. 19-річна жінка з невеликої громади на сході України так описує вплив цих процесів:

«Молоді потрібно спілкуватися; ми помітили, що молоді люди стали

дуже сором'язливими, бояться осуду... У наші часи один друг в інтернеті, інший десь на Полтавщині».

Віртуальне середовище особливо вплинуло на ініціативність молоді та зв'язки з однолітками. Як пояснив представник національної організації, яка працює з підлітками: *«Для багатьох молодих людей це було дуже великим відкриттям, що такі підлітки, які хочуть щось робити, існують. Взаємодія онлайн дуже дистанційно».*

ПРИКЛАД.

Менторство як система забезпечення залучення молоді

Досвід організацій по всій Україні чітко демонструє важливість наставництва в підтримці гуманітарної діяльності молоді. Окрім практичного управління проектами, наставники та наставниці допомагають підтримувати згуртованість команди й надають психологічну підтримку молодим учасникам та учасницям, які виконують складну гуманітарну роботу. Така всебічна підтримка особливо цінна, враховуючи порушені соціальні зв'язки через вимушене переміщення й онлайн-освіту.

Помітним прикладом є одна організація, яка ставить наставництво в центр своєї стратегії залучення молоді. За словами їхнього представника: «Основну увагу ми приділяємо ресурсній і менторській підтримці... підтримка, яку надає їм зовнішній наставник, допомагає визначити, як команда має рухатися вперед, чи залишиться вона єдиною, чи розпадеться».

Вплив наставництва особливо очевидний у відгуках молодих учасників. 17-річний внутрішньо переміщений хлопець із великого міста пояснює психологічну цінність наставницької підтримки: «Наявність інших організаторів, які можуть допомогти, дає відчуття безпеки — якщо щось піде не так, усе буде під контролем».

4.2. Структурні обмеження в залученні сільської молоді

Розрив між містом і селом — важлива тема нашого дослідження. Причому респонденти/-ки постійно наголошують на тому, що залучення сільської молоді має структурні перешкоди. Недостатня фізична інфраструктура, зокрема через пошкодження, пов'язані зі збройним конфліктом, принципово обмежує можливість участі.

Наслідки освітньої міграції

Місцеві організації зазвичай мають обмежений час для залучення молоді в сільській місцевості й невеликих міських громадах через **міграційні тенденції**. Часто залучення обмежене віком (кінець середньої освіти; учні та учениці приблизно сімнадцяти років), після чого молоді люди мігрують до більших міст у пошуках можливостей для здобуття освіти. Цей термін ще більш обмежений у районах, у яких є безпекові

ризиками, адже сім'ї часто надають пріоритет переїзду: як для забезпечення безпеки, так і для освітніх можливостей. Як зазначає керівник місцевої організації з невеликого міста в центрі України: *«Ми знаходимо талановитих особистостей, яких були б раді залишити, проте всі вони їдуть навчатися до університету. Якщо людина активна, вона зазвичай вступає до вищого навчального закладу та їде, і ми втрачаємо з нею зв'язок на п'ять років».*

Економічні обмеження та дефіцит ресурсів

Сільська молодь зазнає економічних обмежень, які безпосередньо впливають на їхню здатність брати участь у гуманітарній діяльності. У багатьох селах обмежений доступ до основних послуг, як-от школи, магазини та транспорт, залишає молодих людей ізольованими, з меншими можливостями для взаємодії поза межами їхнього безпосереднього оточення. На відміну від міської молоді, яка може мати більшу фінансову незалежність або доступ до громадських програм, сільська молодь часто несе тягар домашніх обов'язків. Догляд за худобою, робота в полі чи допомога в сімейному бізнесі — це не просто хатня робота, це економічна потреба, більш пріоритетна, ніж волонтерська діяльність.

Такий фінансовий тиск ставить питання ребром: участь у гуманітарній роботі часто означає жертвувати часом, який інакше можна було б використати для покращення сімейного доходу або умов життя. У районах, де відсутня базова інфраструктура, навіть вартість поїздки до сусідніх міст для того, щоб скористатися можливостями залучення, може бути надмірною. Представник місцевої громадської організації з невеликого міста наголошує на цій нерівності:

«У місті людина, можливо, ще може щось собі дозволити, але в селах взагалі може не бути магазинів, іноді немає шкіл — вони ніби відрізані від життя».

У результаті молодь, яка може отримати найбільшу користь від участі в гуманітарних програмах, часто має найменше можливостей брати в них участь. Це посилює цикли економічних труднощів і соціальної ізоляції.

Логістичні проблеми

Проблеми із транспортом також впливають на здатність молоді із невеликих громад брати участь у активній діяльності в міських центрах. Ці бар'єри пов'язані не лише з безпосередніми витратами на транспорт, але і з розкладом транспорту (повернення додому у вечірній час).

Досвід 16-річної молодої жінки з села на півдні України ілюструє, як транспортні обмеження створюють практичні перешкоди для залучення. Хоча фізична відстань до місць проведення заходів може бути прийнятною, незручний розклад руху автобусів змушує учасників прибувати на кілька годин раніше або створює їм проблеми з пошуком транспорту, щоб повернутися додому ввечері:

«Мені часто доводиться шукати когось, із ким можна поїхати ввечері... Мені потрібно вийти о сьомій ранку й чекати до одинадцятої, доки не розпочнеться захід».

ПРИКЛАД.

Адаптація молодіжних програм для залучення сільських жителів

Як повідомила міжнародна організація, яка працює в Україні, вони розробили системи відбору кандидатів і кандидаток для роботи в окремих точках, які надають **пріоритет учасникам та учасницям із віддалених районів**. Це дає змогу нейтралізувати географічний фактор і зменшити виклики щодо репрезентації: *«За певними критеріями ми додаємо бали за участь, якщо молодь живе в більш віддалених сільських районах»*.

Є інший приклад комплексної **транспортної підтримки**, коли одна організація національного рівня, яка працює з дітьми та молоддю, повністю компенсувала транспортні витрати для учасників із сільських районів. Ці практичні заходи допомагають подолати фундаментальні бар'єри для доступу, які часто перешкоджають залученню сільської молоді.

4.3. Захист молоді в гуманітарній діяльності: правові та етичні аспекти

Структури та практики захисту формують участь молоді в гуманітарному реагуванні. Хоча кризові умови вимагають нагальних дій, організації знають — часто завдяки складному досвіду, — що їхнім пріоритетом має бути надання комплексного захисту. У цьому розділі розглянемо, як розвивалися підходи до безпеки та які проблеми досі на часі.

Інфраструктура фізичної безпеки: обов'язкова основа

Залучення молоді до роботи в районах, які постраждали від конфлікту, вимагає ретельного врахування безпекових ризиків. Фізична інфраструктура, зокрема бомбосховища, які можуть бути молодіжними центрами, стає критично важливою основою. Голова молодіжної організації з невеликого міста поблизу лінії фронту наголошує на цьому:

«Ситуація з укриттями, де знаходяться діти, жахлива. Усі гуртки перемістили до укриттів, усі шкільні заходи перевели до укриттів... Це те, що я завжди ставлю на перше місце, бо дивлячись на них, хочеться плакати. Укриття — це перше, що ми хотіли б продовжувати забезпечувати й ремонтувати».

Наявність і доступність безпечних просторів стає вирішальним фактором для залученості молоді. Молодий член громади підкреслює цю проблему: *«У нашій громаді дуже мало муніципальних приміщень, де ми могли б створити безпечний простір для залучення молоді»*. Нестача відповідних приміщень, особливо таких, які впродовж збройного конфлікту відповідають вимогам безпеки, суттєво впливає на ефективність молодіжних ініціатив.

Протоколи безпеки покращуються з досвідом

Безпека молоді, залученої до гуманітарної роботи, викликає постійне занепокоєння. Тож організації постійно вдосконалюють свої підходи: як завдяки безпосередньому досвіду, так і міжнародній співпраці. Хоча

невідкладне реагування на кризові ситуації часто вимагає негайних дій, багато організацій зрозуміли: для захисту молодих волонтерів і волонтерок потрібно надавати пріоритет суворим заходам безпеки. Ця крива навчання очевидна з досвіду місцевих організацій, де початковий ентузіазм щодо залучення молоді іноді призводив до ризиків. Один із лідерів молодіжної організації ділиться історією:

«Восени 2023 року в нашій команді були неповнолітні. Спостерігаючи за тим, як вони працюють на дахах під дощем, я посивів. Зрештою, ми повністю припинили цю діяльність через міркування безпеки».

Водночас міжнародна співпраця формує більш структуровану політику безпеки. Хоча українське законодавство не вимагає обов'язкового страхування волонтерів, організації, які працюють із міжнародними партнерами, часто вживають суворіших заходів захисту відповідно до міжнародних стандартів. Це гарантує, що волонтери та волонтерки не лише отримують підтримку в роботі, але і страхові виплати у разі нещасних випадків або надзвичайних ситуацій. Як пояснив представник міжнародної організації:

«Працюючи з місцевими партнерами, ми дотримуємося як наших внутрішніх політик, так і вимог донорів, а страхування волонтерів є невіддільною частиною наших протоколів безпеки».

Правові межі закладають основу, але залишають прогалини

Згідно з законодавством України (Закон України «Про волонтерську діяльність»), особи віком від 14 до 18 років можуть брати участь у волонтерській діяльності за письмової згоди батьків або законних опікунів. Їхні ролі визначають таким чином, щоб надати пріоритет безпеці та розвитку. Така діяльність не передбачає високого ризику, зокрема волонтерства у військових зонах, районах виникнення надзвичайних ситуацій або в медичних закладах, які займаються ліквідацією наслідків конфліктів.

Неповнолітні зазвичай беруть участь в освітніх ініціативах, культурних заходах, екологічних проєктах і підтримці вразливих груп населення. Організації, які залучають до роботи неповнолітніх, мають забезпечувати нагляд, гарантувати безпеку й запобігати фізичній чи емоційній шкоді. Письмові угоди передбачають обсяг, тривалість і характер завдань, доручених неповнолітнім. Однак, закон не вимагає обов'язкового страхування для волонтерів (зокрема неповнолітніх).

Проте їхня практична участь створює ще більше етичних складнощів, особливо щодо правового захисту. Молодий чоловік з міста на заході України розповів про свій досвід керування автомобілем без водійських прав на самому початку повномасштабного вторгнення:

«Мені було 16, я ще навчався у школі та їздив за кермом у нічні зміни, виконуючи гуманітарні завдання. Це було не зовсім законно, але ми робили те, що мали зробити. Бували й дрібні адміністративні порушення».

Зрештою, зміна безпекової ситуації в гуманітарній діяльності відображає зростання усвідомлення ризиків, яких зазнають молоді волонтери. Навчаючись на власному досвіді й узгоджуючи його з передовим міжнародним досвідом, організації можуть створювати безпечніше й більш стале середовище, в якому молодь може робити змістовний внесок без зайвого ризику. Чоловік з міста на заході України розвиває свою думку:

ПРИКЛАД.

Забезпечення безпеки молоді в зонах високого ризику за допомогою структурованих протоколів

Організації, які працюють у регіонах, які постраждали від збройного конфлікту, розробили системні заходи безпеки для підтримки залучення молоді. Завдяки врахуванню структурованих стратегій управління ризиками ці організації дають змогу молодим людям продовжувати повноцінну участь у гуманітарних і громадських ініціативах навіть у нестабільній ситуації.

Багаторівнева система безпеки гарантує безпечну участь у молодіжних інфраструктурних проєктах.

У Сумській області міжнародна імплементаційна організація розробила систему безпеки для партисипативного проєкту відбудови молодіжного простору. З огляду на непередбачуваний характер обстрілів, команда запровадила структурований підхід, який поєднував щоденну оцінку ризиків із моніторингом у режимі реального часу. У проєкті призначили відповідального за безпеку для відстеження близькості обстрілів і реагування на надзвичайні ситуації, щоб учасники та учасниці програми могли безпечно брати участь у заходах і не наражалися на зайву небезпеку. «Ми дали згоду на [активності проєкту] на умовах, що буде security officer, який щоденно буде писати: як далеко вибухи й що робити учасникам та учасницям, чи хтось спускається в укриття, чи є запит відвести когось додому — це була щоденна комунікація». Ця система забезпечувала критично важливий рівень захисту, даючи змогу молодіжним ініціативам продовжувати роботу, адекватно реагуючи на небезпеки.

Обов'язкове навчання з техніки безпеки надало молоді потрібні навички для роботи в середовищах високого ризику.

На деокупованих територіях інша національна організація, яка займається залученням молоді до фізичного відновлення й побудови просторів, виступила з ініціативою інтегрувати курси з безпеки до всіх молодіжних заходів. Вони визнали, що знання є вирішальним елементом управління ризиками, тож запровадили навчання з надання першої допомоги та з мінної безпеки як обов'язкову складову кожного заняття: «Чим більше ви дізнаєтеся, тим більше будете готовими до будь-якої ситуації», — наголосила представниця однієї організації. Після включення навчання з питань безпеки до регулярних програм учасники та учасниці отримали змогу більш впевнено орієнтуватися в середовищі довкола та продовжувати повноцінну діяльність.

Проблеми психічного здоров'я

Хоча участь молоді в гуманітарних ініціативах має значні результати, також вона створює емоційні труднощі, які часто залишаються поза увагою. Молоді волонтери особисто стикаються із кризою й борються з емоційними викликами, коли стають свідками людських страждань і відчувають невпевненість у своїй здатності допомогти. Взаємодія з людьми, які втратили все й живуть у важких умовах, може приголомшити: як можна забезпечити їм комфорт чи повноцінну підтримку? 16-річна волонтерка розповіла про свій досвід після відвідування гуртожитків для внутрішньо переміщених осіб і поділилася тим, як важко було реагувати на побачене:

«Умови там, звичайно, жахливі. Були люди, які втратили все, тому

й живуть там. А що їм сказати — ти навіть не знаєш, як добрати потрібні слова»

Це відчуття безпорадності — проблема, поширена серед молодих волонтерів, які часто стають свідками дуже тривожних ситуацій, не маючи потрібних емоційних інструментів, щоб їм зарадити.

Окрім емоційного стресу, багато молодих активістів виснажені через те, що беруть на себе занадто багато відповідальності. Їхнє бажання допомагати іншим, хоча й викликає захоплення, може призвести до перенапруження, коли вони беруться за кілька справ водночас — чи то підтримку сімей, які перебувають у скрутному становищі, порятунок тварин, чи то роботу із вразливими групами населення. У гуманітарній роботі такий рівень самопожертви часто є нормою, і саме тому молодим волонтерам важко розпізнати, коли їм потрібно відступити й подбати про власний добробут. Така культура перевтоми не лише впливає на їхнє психічне та фізичне здоров'я, але й може знизити загальну ефективність їхньої участі: виснаженим волонтерам із часом стає важко працювати.

Для забезпечення змістовності та сталості залучення молоді вкрай важливі належна підготовка та підтримка. Навчання із кризового реагування, ухвалення етичних рішень й самодопомоги може надати молодим волонтерам навички, потрібні для ефективнішого виконання своїх ролей, і водночас зменшить емоційну напругу. За словами молодої волонтерки з великого міста у прифронтовій зоні на сході України:

«Окрім того, що це дуже класно, це також дуже страшно, і пережити все це, слухати дитячі страшні історії про війну може бути надзвичайно важко в контексті роботи з дітьми».

Ця ситуація підкреслює: гуманітарні організації мають не лише залучати молодь, але й забезпечувати волонтерів і волонтерок потрібними емоційними та практичними інструментами для подолання викликів. Надаючи більшу увагу благополуччю учасників та учасниць, організації можуть створити середовище, де молодіжне залучення природно підтримується й ефективно розвивається.



Висновки та рекомендації

Молоді люди стали важливими учасниками реагування на кризу внаслідок війни й демонструють надзвичайну стійкість, адаптивність і здатність до інновацій. Їхня залученість зумовлена складною взаємодією особистих і соціальних факторів: від емпатії та безпосереднього кризового досвіду до можливостей для самореалізації та зв'язку із громадою. Хоча проблеми, пов'язані з визнанням і підтримкою потенціалу молоді в гуманітарному секторі, залишаються нерозв'язаними, результати, які демонструють молоді люди, свідчать про важливість подальших інвестицій у гуманітарні ініціативи, орієнтовані на молодь.

1. Стійкість молоді та еволюція її залучення

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну змінило гуманітарну діяльність. Раніше виняткова, нині вона стала невіддільним компонентом громадського життя, завдяки чому молодь успішно перейшла від ініціатив зі створення дозвілля до систематичного реагування на кризи. З 2022 року схема взаємодії значно змінилася: реагування на початковому етапі було зосереджене на розподілі гуманітарної допомоги й наданні екстреної підтримки, які були особливо інтенсивними протягом 2022–2023 років. Нині молодіжні ініціативи у віддалених від лінії фронту районах переходять до зусиль із відбудови та розвитку, тоді як громади поблизу лінії фронту досі мають потребу в гуманітарній допомозі.

2. Переосмислення гуманітарної діяльності

Молодь формує власне розуміння гуманітарної діяльності через безпосередній досвід переживання війни та її наслідків. У своєму підході молоді люди свідомо поєднують підтримку як цивільного населення, так і військових, і впевнені, що обидві форми допомоги зміцнюють стійкість громади. Ця перспектива розширює традиційне міжнародне розуміння гуманітарної допомоги, зокрема неформальні громадські ініціативи, де молодь є активними суб'єктами змін, а не лише отримувачами та отримувачками підтримки. Для внутрішньо переміщеної молоді участь у гуманітарних проєктах стає ефективним інструментом інтеграції та побудови нових соціальних зв'язків у приймаючих громадах.

3. Інфраструктура та підходи до впровадження

Гуманітарне реагування характеризує стрімка трансформація молодіжних просторів і розвиток нових каналів взаємодії. Молодіжні центри стали гуманітарними хабами, що вкотре підтверджує їхню важливість як фізичної інфраструктури, так і як центру для взаємодії людей у громадах. Їхня ефективність ґрунтується на злагоджених командах молодих людей, які ще до початку кризи володіли організаційними й координаційними навичками. Успішні стратегії залучення поєднують цифрові платформи, освітні заклади та громадську роботу, хоча їх використання суттєво відрізняється в міських і сільських територіях. Найуспішніші організації пропонують чіткі шляхи професійного зростання від волонтерства до керівних посад, підкріплені структурованими програмами наставництва, які допомагають подолати ізоляцію та розкрити професійний потенціал учасників.

4. Бар'єри та структури захисту

Дослідження виявляє диспропорції та проблеми залучення молоді. Сільська молодь стикається з численними викликами, зокрема, недостатньою транспортною інфраструктурою, економічними обмеженнями, тенденцією до освітньої міграції та консервативними поглядами сімей. Освітні заклади пропонують суттєві, але здебільшого нереалізовані можливості для систематичного залучення молоді, ускладнене жорсткими адміністративними структурами й академічним тиском. Організації стикаються з постійними труднощами в пошуку балансу між повноцінною участю молоді й належними заходами безпеки, особливо в районах, які постраждали від збройного конфлікту. Хоча організації розробили інноваційні рішення за допомогою програм наставництва та протоколів безпеки, для комплексного розв'язання цих проблем потрібний більш системний підхід.

5. Зростання та визнання

Залучення молоді змінює ставлення громади до можливостей молодих людей. В окремих випадках початковий скептицизм місцевої влади став активною підтримкою молодіжних ініціатив як важливого елемента розвитку громади. Молодь бере участь у різноманітних сферах: від екстреного реагування та розподілу допомоги до освітніх проєктів і фізичної відбудови, демонструючи здатність розв'язувати як нагальні кризові проблеми, так і сприяти довгостроковому відновленню. Така діяльність стимулює особистісний і професійний розвиток, хоча потенціал трансформації гуманітарної роботи в кар'єрні можливості залишається недостатньо усвідомленим і реалізованим.

Рекомендації

Залученість молоді до гуманітарної роботи в Україні демонструє, що її діяльність може стати внеском як до негайного кризового реагування, так і до довгострокового розвитку громади. Ці рекомендації мають на меті допомогти ключовим зацікавленим сторонам, які беруть участь у підтримці гуманітарної діяльності молоді:

- донорам та організаціям підтримки, які формують підходи до фінансування [3; 5];
- організаціям, які працюють із молоддю, гуманітарним організаціям та агенціям розвитку, які втілюють програми на місцях [1; 2; 4];
- освітнім установам, які мають потенціал стати для молоді порталом до залученості [1];
- органам місцевої влади, відповідальним за створення інфраструктури й партнерських відносин [2; 5].

Ці сфери взаємопов'язані: для сталого розвитку молоді потрібно водночас приділяти увагу основним сприятливим умовам, підтримці молодіжних ініціатив і трансформації структур ухвалення рішень.

1. Зробити школи порталами до волонтерської та гуманітарної діяльності для молоді

Побудова ефективних освітніх партнерств вимагає уваги до таких фун-

« Нам потрібно у школах говорити про волонтерство та можливості для молоді. Я не можу чітко визначити, з якого класу починати зараз — мабуть, можна починати з восьмого», — наголошує представник громадської організації, яка працює по всій Україні.

даментальних елементів:

- розбудова міцних інституційних відносин замість одноразових взаємодій створює сталі шляхи для участі студентів та учнів. Організаціям доцільно розвивати офіційні партнерства, які **інтегрують гуманітарну діяльність і культуру волонтерства до освітніх структур**, використовуючи наявні канали для подолання адміністративних перешкод;
- упровадження **гнучких моделей залучення** забезпечує баланс між інституційними вимогами та прагненнями молоді. Організаціям варто визначити відповідні точки входу й вікові категорії для різних активностей, враховуючи етапи розвитку учнів та їхні можливості, які б водночас відповідали освітній програмі та відображали цінності й інтереси молоді.

2. Подолати розрив між містом і селом

Географічне розташування впливає на можливості залучення молоді до гуманітарної діяльності. Розуміння цього підкреслює критичну потребу в цілеспрямованих утручаннях, яку мають сільські громади. Організаціям варто розробити стратегії, які враховують два ключові аспекти розриву між містом і селом:

- обмежений фізичний доступ створює практичну перешкоду для залучення сільської молоді й потребує конкретних рішень. Організаціям варто подбати про комплексне **транспортне забезпечення**, владнати питання транспортних витрат і логістики, а також упровадити **гнучке планування**, яке враховує домашні обов'язки сільської молоді й обмежену доступність транспорту;
- **партнерства з місцевими закладами освіти** демонструють ефективність, але мають адаптуватися до особливостей сільських громад, де залученість молоді часто обмежує подальший переїзд на навчання до міста. Важливо розробити механізми цільового залучення підлітків шкільного віку (12–17 років) і підтримки зв'язків із молоддю, яка виїхала, щоб максимально використати період їхньої активності. Додатково **безпосередні візити до громад можуть стати дієвим інструментом залучення**, представляючи наявні можливості найменш охопленим групам без попереднього досвіду громадської активності.

3. Перейти від допомоги, сфокусованої на окремих проєктах, до сталої інституційної підтримки

Для забезпечення сталої участі молоді в гуманітарній діяльності потрібні фундаментальні зміни способів фінансування та підтримки ініціатив. Результати дослідження вказують на три критичні аспекти, які потребують уваги:

- **довгострокове інституційне фінансування та покриття ос-**

« Зараз ми плануємо більше зосередитися на окремих заходах, але спочатку хочемо оформитися як окрема організація», — ділиться 24-річна жінка, яка бере участь у гуманітарній ініціативі у прифронтовій громаді на сході України.

новних витрат створює більш сталий вплив, ніж фінансування окремих проєктів. Місцеві організації повідомляють, що системна проєктна діяльність забезпечує природні цикли залучення, тому що дає змогу молоді створювати надійні плани своєї участі й будувати тривалі зв'язки. Натомість несистематичні заходи ускладнюють підтримку участі молоді, адже нерегулярне залучення перериває процес побудови відносин і перешкоджає розвитку стійких моделей участі;

- **підтримка організаційного розвитку** дає змогу неформальним молодіжним ініціативам зростати й забезпечувати свій вплив. Групи, якими керує молодь, висловлюють бажання інституціоналізувати свою роботу, але зазнають труднощів у цьому процесі. Як показали ініціативи на сході України, молодіжні групи потребують структурованої підтримки на шляху від неформальних волонтерських колективів до зареєстрованих організацій, здатних забезпечувати й розширювати свій вплив;
- **шлях до розвитку лідерства.** Організації, які демонструють найбільші успіхи в забезпеченні залучення молоді, створюють чіткі шляхи просування від ролі волонтера до ролей координатора та лідера. Такий структурований прогрес, який підтримують програми менторства й можливості професійного розвитку, допомагає розвинути довгостроковий гуманітарний потенціал, і водночас забезпечити залученість молоді.

4. Врахувати молодіжне бачення сталого відновлення

Молодь в Україні має бачення трансформації гуманітарної діяльності від невідкладного реагування до сталого розвитку. Для ефективної підтримки цього переходу організації та установи мають зосередитися на ключових напрямках розвитку:

- організаціям варто перейти від підтримки суто реагувальних ініціатив до **сприяння превентивним проєктам і проєктам розвитку під керівництвом молоді**. Наприклад, надавати ресурси й технічну підтримку молодіжним ініціативам, які документують і сприяють фізичній і соціальній відбудові України, створюють умови, за яких погляди молоді формують наратив відновлення;
- багато молодих людей прагнуть зробити гуманітарну діяльність своєю **професією**. Організаціям важливо розвивати структурні можливості, які допоможуть молоді перейти з волонтерських ролей на професійні посади в гуманітарній сфері та роботі з розвитку громад.

« Тепер ми можемо сказати, що від реагування на кризу ми перейшли до стратегічного планування того, як запобігти їм в майбутньому», — каже 16-річний молодий чоловік з міста на півдні України.

5. Пріоритизація добробуту й формування безпечного простору

Забезпечення повноцінної участі молоді в гуманітарній діяльності, особливо в районах, які постраждали від конфлікту, вимагає уваги як

« Я довго шукала для себе щось відповідне. Наприклад, у моєму місті з цим була проблема, бо немає таких закладів, які можуть працювати через постійні повітряні тривоги. Я здебільшого працюю онлайн, офлайн дуже рідко. Тобто мало організацій, які можуть проводити заходи, де ти можеш бути активною, де ти можеш залучати людей», — ділиться 16-річна волонтерка з великого міста поблизу лінії фронту.

до фізичної безпеки, так і до механізмів сталої підтримки. Дослідження висвітлює три критичні аспекти підтримки, щоб залучити молодь і водночас захистити учасників та учасниць і забезпечити довгостроковий вплив:

- **наявність безпечного простору.** Фізично захищені простори — це основа для участі молоді в гуманітарній діяльності, особливо у прифронтових громадах. Створення належно обладнаних укриттів надає молоді базові можливості збиратися й долучатися до спільних дій. Адекватні заходи безпеки та захисна інфраструктура визначають можливість безпечної участі молодих людей, тому облаштування укриттів стає критично важливим першим кроком на шляху до молодіжного залучення;
- **добробут і безпека.** Забезпечення сталої залученості молоді залежить від комплексної підтримки її добробуту. Це охоплює впровадження надійних протоколів безпеки для зон підвищеного ризику й забезпечення постійної психологічної підтримки для запобігання вигоранню. Організаціям важливо створювати безпечні простори для опрацювання складних переживань, а також забезпечувати структуроване наставництво та супровід для підтримки молоді на шляху гуманітарної діяльності.

Список використаних джерел

Академічні джерела

- Apollo A., Mbah M.F. (2022) *Engaging local youths in humanitarian response is not a matter of if but how* [«Залучення місцевої молоді до гуманітарної допомоги — це питання не «чи», а «як»]. *Journal of International Humanitarian Action*, 7(14).
- Hart J. (2004). *Children's Participation in Humanitarian Action: Learning from zones of armed conflict* [Участь дітей у гуманітарній діяльності: уроки зон збройного конфлікту]. Refugee Studies Centre, University of Oxford.
- Haynes K., Tanner T.M. (2015). *Empowering Young People and Strengthening Resilience: Youth-centred participatory video as a tool for climate change adaptation and disaster risk reduction* [Розширення можливостей та посилення стійкості молоді: молодіжне інтерактивне відео як інструмент адаптації до зміни клімату та зменшення ризику стихійних лих] *Children's Geographies*, 13(3), P. 357–371.
- Richey L.A. (2018). *Conceptualising 'Everyday Humanitarianism': Ethics, Affects, and Practices of Contemporary Global Helping* [Концептуалізація «повсякденної гуманітарної діяльності»: етика, вплив та практика сучасної глобальної допомоги. *New Political Science*, 40(4), P. 625–639.
- Roepstorff K. (2019). *A call for critical reflection on the localization agenda in humanitarian action* [Заклик до критичного осмислення цілей локалізації в гуманітарній діяльності]. *Third World Quarterly*, 41(2), P. 284–301.

Звіти та публікації профільних організацій

- Проект «Долучайся!», дослідницька агенція «Info Sapiens» (2024). Громадянська активність українців під час війни. Режим доступу: <https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=327>
- ActionAid and Restless Development (2019). *Shifting Power to Young People – How young people can lead and drive solutions in humanitarian action* [Передача влади молоді — як молодь може очолювати та стимулювати рішення в гуманітарній сфері] Режим доступу: <https://actionaid.org/sites/default/files/publications/Shifting%20power%20to%20young%20people%20ActionAid%202019.pdf>
- IOM (жовтень 2023 р.) *Report on Internal Movement Population in Ukraine. Survey of the General Population* [Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення]. Режим доступу: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_GenPopReport_R14_Displacement_ENG-UKR.pdf
- Martínez D., Machlouzarides M., Uretici S., Korkut M., Guest A. (2023). *Navigating Change: Perspectives of Youth in Ukraine from 2021 to 2023* [Навігація змін: точки зору молоді в Україні у 2021–2023 рр.] Score for Peace. Режим доступу: <https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/Youth-Report.pdf>
- UNDP (2024). *Impact of War on Youth in Ukraine–2024* [Вплив війни на молодь в Україні – 2024 р.] Режим доступу: <https://www.undp.org/ukraine/publications/impact-war-youth-ukraine-2024>
- UNDP, UNFPA (2024). *Impact of War on Youth in Ukraine–2024. Findings and Recommendations* [Вплив війни на молодь в Україні: висновки та рекомендації]. Режим доступу: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/undp-ua-impact-war-youth-eng-findings-recommendations.pdf>

Урядові та статистичні джерела

- Верховна Рада України (2024). Проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» та деяких інших законів щодо сприяння розвитку молодіжної політики. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43945>
- Державна служба статистики України (2024). Населення України. Режим доступу: http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/popul_eng.htm
- Emerson M. (2023). *Ukraine's Alarming Demographics* [Тривожна демографічна ситуація в Україні]. Серія звітів SCEEUS про внутрішні справи України.

Дослідження громадської думки

- Київський міжнародний інститут соціології (2024). Результати опитування громадської думки. Режим доступу: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1463&page=2>
- Фонд «Демократичні ініціативи» (2024). Підсумки 2023 року: Громадська думка українців. Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/pidsumki-2023-roku-gromadska-dumka-ukraintsiv>

Додатки

Додаток А. Список організацій, які взяли участь у дослідженні

#	Організація	Місце діяльності	Тип організації
1	ГО «Київський освітній центр «Простір толерантності»	м. Київ / усі регіони України та інші країни	національна
2	Проект ПРООН «Підтримка громадянського суспільства та молоді»	м. Київ / усі регіони України	міжнародна
3	ГО «Молодіжна платформа»	м. Луцьк / усі регіони України	національна
4	Комунальна установа «Молодіжний центр Чернівців «Резиденція молоді»	Чернівецька область	місцева
5	Програма USAID «Мріємо та діємо» (UNITY)	м. Київ / усі регіони України	міжнародна
6	ГО «Молодіжний центр “Шосткинська успішна молодь”»	м. Шостка, Сумська обл.	місцева
7	Корюківський міський молодіжний центр «КУБ»	м. Корюківка, Чернігівська обл.	місцева
8	«Асоціація гайдів України»	м. Київ	національна
9	Українсько-данський молодіжний дім	Mykolaiv	національна
10	ГО «Будуємо Україну разом» (БУР)	усі регіони України	національна
11	ГО «Центр розвитку культури, молоді та спорту»	с. Рогань, Харківська обл.	місцева
12	ГО «СТАН»	м. Івано-Франківськ	національна
13	Чеська гуманітарна організація «Людина в біді»	м. Київ	міжнародна
14	Благодійна організація «Благодійний фонд “СпівДія”»	м. Київ	національна
15	Луганський обласний молодіжний центр	м. Дніпро	місцева
16	Молодіжна громадська організація «Молодіжний громадський рух “ПАРТНЕР”»	м. Одеса	національна
17	Молодіжна громадська організація «МолоДвіж»	м. Львів	національна
18	ГО «Унікальна країна»	м. Жмеринка, Вінницька обл.	місцева
19	«ПЛАСТ»-національна скаутська організація України	м. Київ	національна
20	Міжнародна гуманітарна організація «Save the Children»	м. Київ	міжнародна

Додаток Б. Розподіл вибірки учасників та учасниць інтерв'ю з ключовими молодіжними інформаторами/-ками

#	Гендерна приналежність	Близькість до лінії фронту	Розмір громади (чисельність населення)	Вік, років
1	Жінка	далеко від лінії фронту	понад 500 000	17
2	Чоловік	поблизу лінії фронту	20 000–100 000	15
3	Жінка	далеко від лінії фронту	понад 500 000	17
4	Чоловік	далеко від лінії фронту	100 000–500 000	16
5	Жінка	далеко від лінії фронту	понад 500 000	18
6	Чоловік	далеко від лінії фронту	5 000–20 000	19
7	Жінка	близько до лінії фронту	1 000–5 000	19
8	Жінка	далеко від лінії фронту	до 1 000	21
9	Жінка	поблизу лінії фронту	20 000–100 000	24
10	Жінка	далеко від лінії фронту	100 000–500 000	20
11	ЛКБТКІ+	далеко від лінії фронту	100 000–500 000	18
12	Чоловік	далеко від лінії фронту	понад 500 000	16
13	Жінка	далеко від лінії фронту	100 000–500 000	17
14	Чоловік	далеко від лінії фронту	понад 500 000	25
15	Чоловік	поблизу лінії фронту	100 000–500 000	18
16	Жінка	далеко від лінії фронту	понад 500 000	18
17	Жінка	далеко від лінії фронту	1 000–5 000	16
18	Жінка	поблизу лінії фронту / звільнена територія	до 1 000	16
19	Жінка	поблизу лінії фронту / звільнена територія	понад 500 000	16
20	Жінка	далеко від лінії фронту	100.000–500 000	15

Додаток В. Програми партисипативних семінарів

Програма партисипативного семінару для підлітків віком 14–17 років

День 1

Час	Вид діяльності
09:00 - 10:00	Заїзд учасників та учасниць
10:00 - 10:30	Сніданок
10:30 - 11:00	Реєстрація учасників та учасниць
11:00 - 12:30	Привітання, ранкове коло спілкування та висловлення очікувань (швидкісний нетворкінг)
12:30 - 12:45	Перерва
12:45 - 14:00	Презентація з обміну досвідом («Ромашка»)
14:00 - 14:45	Перерва на піцу
14:45 - 16:00	Концептуальний семінар-майстерня: солідарність, волонтерство, лідерство (з малюнками)
16:00 - 16:30	Перерва
16:30 - 17:00	Зворотний зв'язок у трьох групах
17:00 - 19:00	Вільний час
19:00	Дружня вечеря

День 2

Час	Вид діяльності
09:00 - 10:00	Сніданок
10:00 - 10:20	Сесія «Роздуми про вчорашній день»
10:20 - 11:40	«Зроби крок» — аналіз прикладів і сценарії рольових ігор
11:30 - 11:45	Перерва на каву
11:45 - 13:00	Групова робота: перешкоди для участі молоді в гуманітарному реагуванні
13:00 - 14:00	Обід
14:00 - 15:30	Презентація концепції «Підлітковий центр» (дві концепції, шість членів журі: мер, соціальний працівник, сусід)
16:30	Вечірня подія

День 3

Час	Вид діяльності
09:00 - 10:00	Сніданок
10:00 - 10:45	«Роздуми про вчорашній день» (вправа з термометром)
10:45 - 11:30	Сесія «Світове кафе» (НУО, донори, органи влади, ініціативи)
11:30 - 11:45	Перерва на каву
11:45 - 13:00	Семінар-майстерня з визначення пріоритетів: реалістичні цілі для подальшої роботи
13:00 - 14:00	Обід
14:00 - 15:30	Презентація концепції «Підлітковий центр» (дві концепції, шість членів журі: мер, соціальний працівник, сусід)
16:30	Сесія рефлексії

Програма партисипативного семінару для молоді віком 18–24 років**День 1**

Час	Вид діяльності
08:36 - 09:15	Прибуття потягом, переїзд до готелю
09:15 - 10:30	Реєстрація в готелі та сніданок у форматі «шведський стіл»
10:30	Збір у вестибюлі для екскурсії до музею
10:45 - 12:00	Вітання та знайомство
12:00 - 12:15	Перерва
12:15 - 13:45	Обмін досвідом і презентація
14:00 - 15:00	Обід
15:10 - 16:20	Семінар-майстерня «Солідарність, волонтерство, лідерство»
16:20 - 16:30	Перерва
16:30 - 17:00	Групове обговорення
17:00 - 19:00	Вільний час
19:00 - 20:00	Вечеря

День 2

Час	Вид діяльності
08:45 - 09:50	Сніданок
10:00 - 10:20	Сесія «Роздуми про вчорашній день»
10:20 - 11:40	Практична гра-майстерня
11:40 - 12:00	Перерва
12:00 - 13:45	Командна сесія «Виявлення структурних і культурних бар'єрів для участі молоді»
14:00 - 15:00	Обід
15:00 - 17:00	Гра-моделювання
17:00 - 19:00	Прогулянка містом і вільний час
19:00 - 20:00	Вечеря
20:15 - 21:30	Вечірня зустріч (за бажанням)

День 3

Час	Вид діяльності
08:45 - 10:00	Сніданок і виписка з готелю
10:10 - 10:45	Сесія «Роздуми про вчорашній день»
10:45 - 11:45	Групова дискусія у форматі «Світове кафе»
11:45 - 12:00	Перерва
12:00 - 13:00	Семінар-майстерня «Пріоритизація шляхів зміцнення молодіжного лідерства в гуманітарних контекстах»
13:00 - 15:00	Обід та виконання практичного завдання в місті
15:00 - 16:30	Практична сесія: розроблення рекомендацій для зацікавлених сторін
16:30 - 16:45	Перерва
16:45 - 17:30	Групова презентація результатів
17:30 - 18:00	Сесія колективної рефлексії
18:00 - 19:00	Піца на вечерю
19:15	Переїзд до залізничного вокзалу

Інформація про партнерів дослідження



Open Space Works Ukraine — підприємство задля соціальних змін, засноване 2016 року. З 2022 року розширило діяльність на сферу гуманітарних досліджень. Організація прагне надавати гуманітарним організаціям і суб'єктам громадянського суспільства підтримку, яка ґрунтується на доказових даних, для посилення місцевого лідерства в гуманітарному реагуванні в Україні.

Це дослідження доповнило портфоліо ініціатив Open Space Works Ukraine щодо ролі українського громадянського суспільства та місцевих суб'єктів у гуманітарній допомозі. Серед інших дослідницьких проєктів організації — аналіз гуманітарних наративів, вивчення сприйняття гуманітарної допомоги та дослідження ролі українських організацій громадянського суспільства в гуманітарному реагуванні в Україні.

Open Space Works Ukraine є членом Гуманітарної обсерваторії Центральної та Східної Європи, яка працює на базі Міграційного консорціуму та Варшавського університету та входить до міжнародної мережі, заснованої Гаазьким центром гуманітарних досліджень та Міжнародною асоціацією гуманітарних досліджень (IHSA).

Додаткова інформація: <https://openspace.works>



ГО Київський освітній центр «Простір толерантності» проводить навчання та створює освітні матеріали про права людини, протидію дискримінації, різноманітність, історичну пам'ять і психосоціальну підтримку для підлітків і дорослих.

- **Ми змінюємо життя підлітків.** Ми ставимося з повагою до кожного й кожної з них. Підтримуємо їхню ініціативу та розвиток. Вважаємо, що підлітки спроможні робити усвідомлений вибір, здатні об'єднатися заради змін на краще.
- **Ми створюємо атмосферу поваги й турботи для педагогів.** Ми за академічну свободу педагогів. Створюємо атмосферу, в якій можна ділитися ідеями, думками, сумнівами, шукати рішення для викликів. Даємо актуальні знання в різних форматах: від інтерактивної лекції до відеоролика в TikTok.
- **Ми допомагаємо впоратися з викликами в умовах змін.** Ми чутливі до змін, у роботі спираємося водночас на власні навички, уміння та цінності, а також на потреби учасників та учасниць, шукаємо індивідуальний підхід.

Додаткова інформація: <https://www.tolerspace.org.ua>